

Genel Yayın Sıra No: 207
2012 / 09
ISBN No: 978-605-5316-16-7

Yayına Hazırlayan
İstanbul Barosu Yayın Kurulu

Tasarım / Uygulama / Baskı

Ege Reklam Basım
Sanatları Ltd.Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad.
No: 4 / 1
Ataşehir - İSTANBUL
Tel: (0216) 470 44 70
www.egebasim.com.tr

Birinci Basım: Haziran 2012
Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet
basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU
ÇEVRE ve KENT HUKUKU
KOMİSYONU

ÇEVRE HUKUKU BAĞLAMINDA
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
SEL, KURAKLIK, GÖÇ, AÇLIK

15 Ekim 2011

Orhan Apaydın Konferans Salonu

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İstiklal Caddesi Orhan Adli Apaydın Sokak
1. Baro Han Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 251 63 25 (pbx)
Faks: (0212) 293 89 60
dergi@istanbulbarosu.org.tr

İSTANBUL BAROSU

PANEL

ÇEVRE HUKUKU BAĞLAMINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SEL KURAKLIK GÖÇ AÇLIK

13:00

Açılış Konuşması

Av. Doç Dr. Ümit KOCASAKAL

Istanbul Barosu Başkanı

Oturum Başkanı

Av. Hüseyin ÖZBEK

Istanbul Barosu Genel Sekreteri

KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU

Istanbul Teknik Üniversitesi Öğr. Üyesi

"Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye"

Doç. Dr. Azime TEZER

İTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğr. Üyesi

"İklim Değişikliği ve Kontrol Planlarının Adaptasyonu"

Zir. Müh. Ahmet ATALIK

Istanbul Zir. Müh. Odası Başkanı

"İklim Değişikliği ve Tarım"

Av. Elif Selen AY

B.M. Mülteciler Yüksek Komiserliği Temsilcisi

"İklim Mültecileri"

16:30

Soru - Cevap

TARİH: 15 EKİM 2011, Cumartesi / SAAT: 13.00-17.00

YER : İstanbul Barosu Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

İSTANBUL BAROSU ÇEVRE ve KENT HUKUKU KOMİSYONU

İÇİNDEKİLER

Açılış	7
Av. Alev TUNA	7
Av. Hüseyin ÖZBEK	9
Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU	17
Doç. Dr. Azime TEZER	41
Ahmet ATALIK	67
Av. Elif Selen AY	85
Kapanış	99

ÇEVRE ve KENT HUKUKU KOMİSYONU

PANEL

**ÇEVRE HUKUKU BAĞLAMINDA
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
SEL KURAKLIK GÖÇ AÇLIK**

15.10.2011

Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

AÇILIŞ

Av. Alev TUNA- Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu olarak, kentleşmenin, planlamanın önemi ve doğanın tahribatının çevresel sonuçları ile bunların hukuki boyutu üzerine çalışmalar yapmakta ve bunları toplumla paylaşmaktayız.

Bugünkü panelimizin konusu “**Çevre Hukuku Bağlamında İklim Değişikliği ve Sonuçları.**” Son yıllarda, İklim değişikliğinin yol açtığı kuraklık - selâ - açlık gibi nedenlerle yüzbinlerce kişi yerlerini-yurtlarını terketmek zorunda kalmıştır.

Bonn’daki Birleşmiş Milletler Üniversitesi, Çevre ve İnsan Güvenliği Enstitüsü’nün açılışında, “Uzmanlar, 2050’ye kadar 200 milyon kadar insanın çevresel sorunlar yüzünden yerlerinden olabileceği tahmininde bulunuyor” denilmektedir. Avrupa araştırma enstitülerinin 22 az gelişmiş ülkede yaptıkları araştırma, insan kaçakçılarının çevre tahribatı yüzünden yapılan göçlerden faydalanabileceğini, göç halindeki insanların kaçakçılar tarafından kolay-

lıkla sömürülebileceğini, kadınların seks tüccarlarını eline düşebileceğini gösteriyor

İklim değişikliğinin doğal sonuçlarından biri olan afetlerin en büyük etkisinin kentlerde görülmesinin yanı sıra günümüz kentlerinin de iklim değişikliğinin yaşanmasında büyük paya sahip olduğu bilinmektedir.

Afetler insanların ve canlıların yaşamlarını yitirmesine, doğal ve kültürel varlıkların tahrip olmasına neden olurlar. Genel olarak ülkemize baktığımızda; düzensiz ve plansız yapılaşmanın olduğu şehir merkezlerinden uzak alanların ve kırsal kesimlerin deprem, sel baskını, toprak kayması, çığ gibi afetlerden daha çok etkilendiği görülmektedir.

Sıradan yağışların sellere ve can kayıplarına neden olduğu kentlerimiz, yanlış uygulamalar ve plansızlık nedeniyle risk altındadır ve iklim değişikliğinin sonuçlarına karşı dirençsizdir. Tüm uzmanların ortak görüşü, İklim afetlerinin sayısı ve şiddetinin artacağı yönündedir. Bu konuda değerli panelistlerimiz bizlere detaylı bilgi aktaracaklar.

Panelimizin açılış konuşmasını yapmak üzere Baro Genel Sekreterimiz Sayın **Av. Hüseyin ÖZBEK**'i kürsüye davet etmem istiyorum. Buyurun.

Av. Hüseyin ÖZBEK

(İstanbul Barosu Genel Sekreteri)

Baroların ve hukukçuların ilgi alanı genellikle siyasal iklimle olduğu şeklinde bir algı vardır, ama biz bugün farklı bir iklimle ilgili değerlendirmede bulunacağız. Elbette bu konuda daha önceden önceki dönemlerde de bizim Çevre ve Kent Hukuku Komisyonumuzun olsun, diğer komisyonlarımızın olsun benzer, örtüşen, bu konuyu çağrıştıran çalışmaları oldu, ama nokta olarak çevre hukuku bağlamında iklim değişikliği ilk defa yapılıyor. Böyle bir etkinliğe, böyle bir sunuma, değerli akademisyenlerin katkısıyla yapılacak olan bu etkinliğe neden ihtiyaç duyuldu, bununla ilgili birkaç cümle söylemek isterim.

Hemen somut birkaç örnek verirsek bu konunun önemi, aciliyeti, sıcaklığı daha iyi anlaşılacaktır. Geçtiğimiz günlerde Rize’de bir facia yaşandı. Yoğun bir yağmurdan sonra, işte sonbahar yağmurlarının başlamasıyla Rize’de böyle üzeri kapatılan birkaç derenin taşmasıyla can kaybına da yol açan, çok sayıda işyerinin ve konutun da böyle ciddi biçimde hasar görmesine yol açan bir çeşit böyle minyatür çevresel felaket denebilecek bir olaya hepimiz tanık olduk. Burada tabii şöyle kadercı bir yaklaşımla Allah’tan geldi, ne diyelim, işte böyle yağmur bol yağdı ve bol olunca da taşkın oldu, biraz zarar verdi diye tevekkülle kadercı bir yaklaşımla bu kabullenilebilir. Ancak bunu böyle imar açısından, yapılaşma açısından, imar felsefesi açısından, kentleşme felsefesi açısından, çevrecilik açısından ele aldığımız-

da adeta bu sel baskınının davet edildiğini, bunun zarar verici bir boyutta gerçekleşmesi için ne mümkünse iradi olarak yapıldığı görülecektir. Nasıl? Karadeniz Otoyolu. Karadeniz Otoyolu yapılırken böyle bu konudaki akademisyenlerin, bilim insanlarının ve bu konuya duyarlı olan oluşumların uyarılarını hatırlayalım, değerlendirmelerini hatırlayalım. Karadeniz'in hırçın yapısı, Karadeniz'in dalgalı yapısı ve oranın jeolojik durumu, topografik yapısı itibariyle bu yapılacak yolun bir doğallığı bozmanın, görünümü, estetiği, milyonlarca yılda oluşan bir doğallığı bozmasının yanında, çevresel açıdan da, oradaki yerleşim yerleri açısından da çok büyük sakıncalar taşıdığı, felaketlere yol açacağı vurgulandı. O zaman bu uyarıları yapanlara sen gelişmenin önüne engel mi olmak istiyorsun, sen Karadeniz'deki ulaşımı, işte Artvin'den başlayıp İstanbul'a kadar sahilden yapılacak otoban mesafesindeki bir ulaşım ve ulaşım kolaylığına engel mi olmak istiyorsun gibi benzer böyle sert tepkilerle karşılandı. O dönemin siyasileri de hararetle bunu savundular. Birkaç siyasi iktidar döneminde bu gerçekleşti, her gelen yeni bakan da bunu hararetle savundu.

Şimdi ortaya çıkan tabloya bakıyoruz; şimdi bir doğallık yok olmuş. Karadenizlilerin Karadeniz'le irtibatı belli yerlerde kesilmiş. Deniz Karadeniz'de yalnızca hamsi veren bir tuzlu su olmanın ötesinde bir şeydir. Karadeniz insanıyla bütünleşmiştir, bir kültürdür deniz aynı zamanda. Bu kültüre bir set çekildi, bir çeşit Çin Seddi oluşturuldu ve bugünkü yaşanacak, ileride yaşanması olası doğal felaketlere

de yol açılmış oldu. Neyle? Kamunun parasıyla, sarfıyla bu felaketler için para harcadık, bu felaketler olsun diye. Ulaşım başka türlü temin edilebilir. Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkede deniz ulaşımının, deniz ulaşım araçlarının için adeta yok edildiği ayrıca düşünülmelidir, ayrı bir etkinlik konusudur bu.

Antalya'da yine birkaç gün önce yaşanan bir felaket hemen İstanbul'a, İstanbul haline, bizim mutfağımıza da yansıyan boyutu ayrı, fiyatların artması, ama bunları düşünelim. Ülkemizin değişik yörelerindeki heyelanları, özellikle Doğu Karadeniz'deki heyelanları düşünelim. Buradaki boyutlar, buradaki sonuçlar herhalde az önce söylediğim gibi gerçekleşmesi için para sarf edilen, yani harcamalar yaptığımız şeylerdir. Şimdi burada sözü uzatmak katılımcıların zamanından çalmaktır, o anlama gelir. Onun için ben sunumda bir vurgu yapmak istedim. Yine Doğu Karadeniz'den İstanbul'a gelelim, Orhan Adli Apaydın Salonu'na birazdan geleceğiz, ama kısaca şöyle bir silüete de değinmek isterim. Şimdi İstanbul'un bir silüeti vardır, yedi tepeli şehir denir ve burada camiler, camilerin minareleri ve buradaki işte Galata Kulesi, Beyazıt Kulesi İstanbul'un adeta böyle gravür, işte resim sanatıyla ilgilenenlerin, sanatçıların ilgisini çekmiştir, yabancıların da ve İstanbul böyle tanımlanmıştır. Şimdi bu özelliği bozucu Zeytinburnu'nda sahil yolunda yükselen gökdelen olarak tanımlanabilecek bir yapılaşma var. İstanbul'un silüetini, Ayasofya'nın, işte Sultanahmet'in silüetini de, o panoramik görünümünü de bozduğu yolunda eleştiriler geldi. Verilen cevap çok ilginç, bir

daha olmayacak. Yani bu olabilir, bu devam etsin, bu yapılabilir, bundan sonra olmayacak şeklinde bir teminat anlamına mı gelir, başka bir boyutta bir mizah motifi anlamına mı gelir, onu da değerlendirmenize sunuyorum.

Şimdi cami estetiğini, İstanbul'un alame-tifarikası haline gelmiş bu görünümü, bu panoramik görünümü bozmamak için camilerin, işte bu ibadet yerlerinin, tapınakların yakında fiziki olarak onları geçecek, o estetiğin görülmesine, panoramik görünümüne engel olacak yapılaşmanın olmaması asıldır. Ancak her şey rantla ölçülünce, her şey metalaşınca, her şeyin parasal bir bedeli olunca bırakın İstanbul'daki Ayasofya'yı, Sultanahmet Cami'sini Mekke'ye gidelim, Kabe'ye bakalım. Etrafta zenzem kuleleri var. zenzem tovers denilen kuleler var. Türkiye'de çok böyle allanıp pul-lanarak, çok ciddi bir para sarf edilerek oradan devre mülk satıldı. Ne diyor o tanıtımda? Efendim işte 30. kattan Kabe'yi görebilirsiniz. Kabe manzaralı devre mülkler, işte çok ciddi paralarla, dolar bazında satılıyor. Peki, orası İslamiyet açısından kutsal bir yer, o çevrede yapılaşma konusunda son derece özenli olmak lazım. Kabe'yi fiziki olarak aşacak, Allah'ın eviyse orası onu aşacak, onun görünümünü yok edecek bir fiziki yapılaşmanın da olmaması lazım gelir, ama bırakın aşmayı tepeden bakabilirsiniz. Orada tavaf eden hacıları böyle karınca gibi görebilirsiniz. Böyle yerlerimiz var diyorlar ve pazarlıyorlar. Niçin? Her şey metalaşır, her şey piyasalaşır, ticarileşirse böyle olur da onun için.

İşte övündüğümüz, şu kadar demir, bu kadar çimento harcadık, Türkiye'nin en büyük adliyesini yaptık dediğimiz Çağlayan'daki İstanbul Adliyesinde de fiziki büyüklükle övünüyoruz, ama aynı zamanda ticarileştiriyoruz, içerisini ihaleye veriyoruz. Orada kafeteryası, suyu, fotokopi hizmetlerini de böyle para getirici, kazanç getirici, rant getirici bir meta mantığıyla yaptığımızda adalet de ticarileşiyor, hukuk da ticarileşiyor ve metalaşiyor. Bir bütünsellik içinde birden farklı kulvarlarda, farklı kompartımanlarda gördüğümüz Antalya'daki sel baskını, Rize'deki sel baskını, Karadeniz Otoyolunun yol açtığı sorunlar ve adliyedeki bir şu anda İstanbul Barosunun ve İstanbul Barosu mensuplarının yaşadığı sorunların aynı olduğunu, aynı hareket noktasından kalkıldığında yaşandığını, meta mantığıyla, ticari mantıkla bakıldığında, parasal kazanç mantığıyla bakıldığında insana, doğaya, canlılara ve insanlığın kültürel mirasına zarar verildiğini görüyoruz. Bir bütünsellik içinde olduğunu görüyoruz.

Şimdi bir de tabii değerli katılımcılar sunacaklar, çevre, çevrecilik, çevresel duyarlılık son yıllarda bizim siyasal ve kültürel terminoloji açısından çok kullandığımız kavramlar. Ancak öyle bir noktaya geldik ki çevre felaketine yol açan, Afrika'da ormanların yok olmasına, işte Jules Verne romanlarında yazılan, bundan 100 yıl önce yazılmış romanlardaki o cangıllar, Hindistan'daki, Avustralya'daki ve Afrika'daki o balta girmemiş ormanlar, Amazon'daki balta girmemiş ormanlar yerine balta girdikten sonra yok olmuş ormanları görüyoruz 100

yıl sonra. Şimdi burada da bir çeşit maskeli çevrecilik var. Hem doğayı tahrip edeceksiniz, doğayı yok edeceksiniz. Afrika'da yaşayan insanlara, oradaki halklara sahra kumundan başkasını bırakmayacaksınız, çevresel felaket yaşatacaksınız, Somali'de aç bırakacaksınız, ama ardından da onlara çevrecilik maskesiyle el uzatacaksınız. Burada da emperyalizmin gayri samimiliği, kapitalizmin gayri samimiliği, çevrecilik maskesiyle bir çeşit takiyyesini de görüyoruz, buna da tanık oluyoruz. Bunu da dikkatinize sunuyorum.

En son bir böyle senelerdir dileğimi, arza ettiğim, ama bugüne kadar gerçekleştiremediğimiz bir konuyu sizlerle paylaşarak sözlerime son vermek istiyorum. İstanbul Barosunun Çevre ve Kent Hukuku Komisyonuyla, yine İstanbul Barosunun Kültür ve Sanat Komisyonunun müştereken çalışmasıyla olgunlaştırabileceği ve böyle çerçevesini çizebileceği bir mücadeleyi hep düşündüm, zaman zaman da paylaştım. Bunu gerçekleştiremedik. Bu da şudur: Türkiye'nin ekonomik yağmasının yanında Osmanlı döneminden bu yana, günümüze kültürel yağmasına da dikkat çekmek, bu toprağın, bu coğrafyanın kültürel varlıklarını, tarihten bize intikal eden, bizim artık bekçisi olduğumuz, korumakla sorumlu olduğumuz, bizden sonraki kuşaklara da hiçbir yerine zarar gelmeden devretmek sorumluluğu altında olduğumuz hem hukuksal hem vicdani açıdan burada, uygarlıklar beşiği Anadolu'da değişik uygarlıklardan, değişik dönemlerden kalma paha biçilemeyen eserler var, antik eserler var. Bunlar da bu coğrafyanın ekonomik yağması-

nı yapanlar tarafından kültürel bir yağmayla bugün Louvre Müzesine, British Museum'a, Berlin Müzesine, başka müzelere, New York Metropolitan Müzesine kaçırılmış, rıza dışı götürülmüş. Geçenlerde Yorgun Herkül Herakles Heykelinin bir parçası geldi, o nedenle anımsatmak istedim. Bu coğrafyadan yağmalanan, bizim ülkemizden yağmalanan bu kültürel varlıkların tekrar yerine, üretildikleri coğrafyaya, üretildikleri vatanlarına, daha iyi teşhir edilebileceği ve sergilenebileceği vatanlarına, Anadolu coğrafyasına tekrar iadesinin hukuki boyutuyla da herhalde İstanbul Barosu ilgilenmek durumundadır, ilgilenmek sorumluluğu altındadır. Bunu bu komisyondaki ve Çevre ve Kent Hukuku Komisyonumuzla, Kültür ve Sanat Komisyonumuzun müştereken çalışmasıyla İstanbul Barosu'na raporlaştırarak sunmaları ve ondan sonra bir hukuk koridorunun açılması hayalini sizlerle paylaşmak istiyorum. Bunu mutlaka bu düşünceden, bu teorik düzlemden uygulama düzlemine de geçirebiliriz.

Ben bu düşüncelerle hepinize saygılar sunuyorum. İlk oturum için değerli katılımcıları kürsüye davet ediyorum. Şimdi değerli arkadaşlar, çevre hukuku bağlamında iklim değişikliğiyle ilgili burada konuşmacılarımıza sıra gelmeden kısaca kendilerini takdim etmek istiyorum ve bugün işlerini bırakarak, başka önemli işlerini bırakarak bu bizim etkinliğimize iştirak ettikleri ve sunum yapacakları için çok teşekkür ediyorum. Bunlar tabii kayıt altına alınıyor. Bu önem verdiğimiz etkinlikleri de, bu sunumları, bu tebliğleri biz kitaba dönüştürüyoruz, kamulaştırıyoruz, meslektaşla-

rımızın yararına sunuyoruz. Bugün İstanbul Barosu'nun başka mekânlarda başka etkinlikleri de var, orada da meslektaşlarımız var. O nedenle burada ben sözlerime başlarken nitelikli çoğunluk var dedim. Evet, Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi. Küresel iklim değişikliği ve Türkiye konulu sunumda bulunacaklar. Daha sonra Doç. Dr. Azime Tezer, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi. İklim değişikliği ve kentsel planlamanın adaptasyonu konulu sunumda bulunacak. Daha sonra Ziraat Mühendisi Ahmet Atalık, İstanbul Ziraat Mühendisleri Odası, iklim değişikliği ve tarım konulu sunumda bulunacaklar. Yine Değerli Meslektaşımız Avukat Elif Selen Ay, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Temsilcisi sıfatını taşıyor. İklim mültecileri konulu sunumu yapacak.

Şimdi biz değerli Hocamız Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu'na mikrofonu ve kürsüyü terk ediyoruz. Ona buyurun Hocam diyoruz.

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU

Şimdi iklim değışikliği ve bunun Türkiye'ye etkilerini birçok şekilde ele alabiliriz. Belki bugün burada iklim değışikliğini etik olarak daha anlatmak gerekirdi hukukçulara yönelik olarak, ama fazla da hukukçu yok galiba burada, daha çok gençler var burada. Gençlere yönelik, genç hukukçular. İlkokuldan, ortaokuldan beri demek hukukçular yetiştiriyoruz.

Şimdi iklim değışikliği konusu tabii kapsamlı, ama burada herhalde farklı yönleri anlatılacak. Şu anda biz Beyoğlu'nda burada bir yerde oturuyoruz. Okyanus kürenin dibindeyiz. Üzerimizde bir hava tabakası var ve bu hava tabakasını biz bir şekilde kirletiyoruz son yıllarda ve nasıl kirletiyoruz ve bu kirletmemizin sonucu olarak neler yaşıyoruz, onları çok kısaca anlatmaya çalışacağım. Tabii ki bizim hava tabakası, atmosfer dediğimiz zaman biz öğrencilere meteoroloji bölümünde öğretiyoruz, işte atmosferin büyüklüğü ne kadar, kaç kilometre atmosferin yüksekliği? Burada öğrencilere 1000 kilometreye kadar öğretiyoruz. Yani ne amaçlı kullandığınıza bağlı, atmosferin bir sınırı yok aslında, ama 100, 500 ve 1000 kilometre olarak bunu biz bazen tarif edip kullanıyoruz. Ancak bizim nefes aldığımız katman çok daha ince. Yani 100 kilometrede hava yok, 500 kilometrede hiç yok, 1000 kilometrede hava molekülleri belki bir tane iki tane bulursunuz milyonlarca yol giderseniz. Şimdi bizim hava dediğimiz şey aslında çok ince, zar gibi ince bir tabakadan oluşuyor. Yani dünyayı bir soğan gibi düşünürseniz soğanın üstündeki

ince zar gibi bir şey. Yani bugün Everest Dağına çıkarsanız nefes alamazsınız, hava yoktur. Yani hava öyle bir şey ki bugün dünyanın her tarafını örtmüyor. Yani Everest Dağının tepesinde oksijen maskesine ihtiyacınız var. Hava molekülü o kadar azalıyor aldığınız havada yeterince oksijen ulaşamıyor akciğerinize. Yani bizim hava dediğimiz şey şöyle çıkıp dışarıya baktığımız zaman, tabii bugün değil, bugün soğuk ve kapalı, Alev Hanım da bizi Karadeniz fıkrası gibi, en soğuk günde çağırdı buraya. Soğuk bir günde iklimde ısınmayı konuşacağız, yani bu da böyle bir Laz fıkrası.

Şimdi dışarıya çıkıp baktığımız zaman havayı çok uçsuz bucaksız görebilirsiniz bulutsuz günlerde, ama dediğim gibi üç dört kilometre yukarıda hava yok. Yani bizim üç dört kilometre bir hava tabakamız var nefes aldığımız ve bu hava tabakasında son yıllarda çok büyük yıkımlara neden oluyoruz, kirletmelere neden oluyoruz. İşte eskiden bir ara insanlar 100 metrelik fabrikalar kurdular, böyle fabrikadan 100 metre baca yaparsa atıp oradaki emisyonun kaybolacağını düşünmüşlerdi ve sonra baktılar ki bu tam tersine, atılan havaya her şey çok daha kötü bir şekilde, yani kükürt atıyorsunuz, asit yağmuru olarak geri geliyor, vesaire gibi daha bu işin karışık olduğunu anladılar ve 100 metrelik bacalarla da bu işin çözülemediğini anlamış bulunmaktalar. Şimdi ben şöyle bir resim koydum buraya, bunu ben hep gösteririm, bilenler söylemesin, bakayım avukatlar her şeyi bilir mi? Evet, Alev Hanım, bu beyaz beyaz şeyler nedir?

Av. Alev TUNA- Bilmiyorum.

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU- Alev Hanımın daha önce beni dinlediği belli oldu şu anda. Çünkü ben bir şey söyleyenlere fırça atıyorum. Bilmiyorum de ya, her şeyde bilgilenmek zorunda değilsin. Biz Türk milleti olarak her şeyi biliyoruz böyle, öyle bir zorunluluğumuz var sanki. Bak, beyefendi uçan daire dedi ve sınıfta kaldı bu şekilde. Nereden uçan daire olduğunu biliyorsun sen bunun, görünüşe göre attın değil mi, kulaktan dolma bilgiye göre. İşte iklim değişikliği de böyle, kulaktan dolma çok bilgi var ve görünüşe göre bir şeyler söylüyoruz. O yüzden ben çok sıfırdan başlıyorum, yani resetlemek için beyninizi, formatlarınızı. En doğrusu bilmiyorum diyeceksiniz, yani her şeyi bilmek zorunda değilsiniz. Görünüşe göre, kulaktan dolma bilgiye göre söylemek gerekmiyor. Bunlar mercek grupları bizim meteorolojide kullandığımız, çok normal bildiğimiz mercek grupları bunlar. Bunların başka bir gün anlatırım size nasıl oluştuğunu.

Şimdi gelelim iklim değişikliği nedir? Sera gazlarıyla başlıyoruz. Sonra ne tahmin ediyoruz, ne bekliyoruz, en sonunda birkaç dakikada da problemi çözüyoruz hep beraber, çözüme geliyoruz. Böylece bu iş bitiyor. Şimdi gelin şunu şöyle unutmayın ki iklim değişikliği öyle entel dantel bir çevre problemi değildir. Yani iklim değişikliği bizim böyle canımız sıkıldı da uydurduğumuz bir konu değil. Gerçekten iklim değişikliği sosyoekonomik etkileri çok büyük olan bir olaydır. İşte burada tarihsel gelişimini gösteriyoruz. Bu dünyanın ortalama sıcaklığı, dünyadan bir derece fazla

sıcaklıkları, bir derece soğuk olduğu zaman, yani buzul çağlarında dünyada neler olmuş diye baktığımız zaman işte Fransız Devriminden tutun da Osmanlı'daki Celali İsyanlarına kadar birçok şey iklim değişikliklerine rast gelir. Çünkü iklim değişikliği kuraklık demektir, iklim değişikliği kıtlık demektir. Bütün bunlar iklim değiştiği zaman sosyoekonomik büyük hareketlere, göçlere, savaşlara neden olmuştur. İşte burada gördüğünüz gibi küçük buzul devri 17. Yüzyıla karşılık geliyor ve Fransızlar pasta yemek zorunda kalıyorlar. Niye pasta yemek zorunda kalıyorlar? Ekmek yok tabii. Neden ekmek yok? Küçük buzul çağında bitki büyümesi olmuyor, tarım duruyor. Aynı şekilde ilk Anadolu'daki ... Celali İsyanları da aynı zamanlara rast geliyor. Yani böyle önemli bir konu iklim değişikliği.

Şimdi benim biraz sonra size göstereceğim 750 bin yıllık sıcaklık verisi var. 750 bin yıl boyunca dünyada kaç kere buzul çağına girmişiz, kaç kere buzul çağından çıkmış dünya. Şimdi bunları nereden biliyorsunuz dersiniz işte onun için önceden buraya bunu koydum. Biz tabii ki 1880 yılından itibaren, yani Baro'nun kuruluşundan itibaren neredeyse gözlem yapıyoruz aletsel olarak, insanlık olarak, ama biz her ne kadar gözlem yapmasak da doğa kayıtlarını tutuyor, kendi kayıtları var doğanın. Biz doğanın kayıtlarını okuyoruz, işte şu gördüğünüz katmanların her biri bize kuraklığı söylüyor. Bakın kurak bir zaman, işte üstü alüvyonlar, seller, kurak, sel, böyle gidiyor. Şu bütün bu sarkıtlar, ağaçtaki bu yaş halkaları, tüm bunlar bize geçmiş yılların iklimini

söyler ve özellikle de buzul katmanları. Rostok Antarktika'da 3,5 kilometre kalınlığında buz örtüsü var. Bir iki milyon yıl geri gidiyor bunlar, her bir katmanı incelediğiniz zaman ne kadar yağmış, içinde ne kadar toz varsa ne kadar rüzgâr olmuş, ne kadar oksijen izotopu varsa ne kadar hava sıcaklığı ne olmuş diye bunları belirleyebiliyoruz. Belirledikten sonra karşımıza şöyle bir sahne çıkıyor. Gördüğünüz gibi dünya 750 bin yıl boyunca buzul çağına girmiş çıkmış, buzul çağına girmiş çıkmış. Bu arada dünyanın iklimi hep değişmiş. Yani iklim değişken bir şeydir, bunu böyle bilirsiniz. İklim değişken bir şeydir, iklimin değişmesi normaldir, ama normal olmayan bir şey var, bunu birazdan söyleyeceğim.

Şimdi dünya neden böyle hep iklimi değişmiş gelmiş, insanlar bunu sanayi devriminden itibaren etkilemeye başlamış, ama insan etkilemese de iklim değişikliği için güneşteki bu patlamalar, güneş lekeleri, bu dünyanın astronomik hareketleri, volkan patlamaları ve tektonik hareketler dünya iklimini değiştiren şeyler. Yani bu özellikle şu güneş lekeleri 2010 yılında minimumdu güneşteki patlamalar. 2010 yılı da dünyanın en sıcak yılıydı, geçen sene. Dünya genelinde 2010 yılı dünyanın en sıcak yılıydı. Bu güneş lekelerinin etkisi minimumdu. Bunun yanı sıra şu dünyanın eksenini, işte 25,5 sağa dönük değil mi şimdi, 40 bin yıl sonra bu sola dönmüş oluyor, yani yazla kış yer değiştiriyor. Bu astronomik hareketler iklimi değiştiren önemli parametrelerden bir tanesi, çok uzun yıllarda olduğu için biz bunu fark etmiyoruz. İşte volkan patlaması, volkanlar

dünyayı bir anda soğutabiliyor. İşte Tambora Volkanı 1816 yılında patladığı zaman Tambora o yıl hiç yaz olmamış dünya üzerinde. 1816 yılı yazsız yıl diye geçer kayıtlarda. Yani böyle şeyler hep olmuştur. İşte gördüğünüz gibi şunlar, mesela şu hangi ada, şu adayı bilen var mı? İyi ki Büyüka'da demedi, geçende birisi Büyüka'da dedi onun için. Madagaskar, Hindistan bu. 180 milyon yıl önceki Hindistan'ın lokasyonunu görüyorsunuz. Bu milyonlarca yılda milim milim gelip Asya Kıtasının altına saklanıyor. Böylece Himalayalar, Everest yükseliyor. Arkada da biz oturuyorduk ya Gobi'de, oralar da çöl oluyor, artık musonlar içeri girmiyor ve göçüp geliyoruz buraya, bugün buradayız.

Sonuçta iklim böyle bir şey, bunlar iklimi hep değiştirmiş şeylerdir. Yalnız nasıl değiştirmiş iklimi bunlar? Şurada bakarsanız şu piklere veyahut şu minimumlara, yani buzul çağından buzul çağına, bir sıcak evreden sıcak evreye, ortalamada 150 bin yılda yaklaşık dünya 1 derece ısınıp 1 derece soğuyormuş. Yani yaklaşık 150 bin yılda soğuma veya ısınma bir derece civarında oluyor, ama 150 bin yıl sürüyor. Şimdi bu kadar süreç olduğu zaman uzun ne oluyor? Burada bitkiler, hayvanlar, insanlar buna uyum sağlayabiliyor, yani bu zaman var. Şimdi 1850 yılında 2000 yılına, yani 150 yılda, geçmişteki 150 yılda bir derece ısındık. Şimdi 150 bin yılda bir derece, 150 yılda bir derece, arada bin kat fark var. Yani şu anki problem iklimin ani değişiyor olması. Buna uyum sağlayamıyor bitki türleri. Yoksa iklim değişken bir şeydir, hava da havai bir şeydir, bunu da böyle bilin. Yani havanın da normal yoktur, iklim de sabit değildir, yani durum bu.

Peki, bu son 150 yılda dünyayı bin kat daha hızlı ısındıran kim? Biz. Böyle sert resmimi buldum, buraya koydum. Yani insanın etkisi bin kat daha hızlı ısınmaya neden oluyor ve bu bin kat olan ısınmadan dolayı sıkıntılarımız var. Yoksa iklim değişmesi lazım. Kim değiştiriyor iklimi diye sorduğumuz zaman kuzeyin zengin ülkeleri gördüğünüz gibi uydudan alınmış bu görüntülerde kuzeydeki enerji kullanımını görüyorsunuz. Kuzeyin zengin ülkeleri iklim değişikliğine neden olurken bundan zarar görenler de güneyin fakir ülkeleri. Bu dünyadaki kuzey güney ayrımını daha da belirginleştiriyor ve bir adaletsizliğe, haksızlığa neden oluyor. Probleme neden olanlar bunlar, zarar görenler bunlar. İşte bu bir etik problemidir. Zaten dünyadaki bütün bu iklim değişikliği konferanslarında bu yaklaşımlar, çözümler de etiksel olmak zorundadır. Yani gidip oraya masaya yumruğu vurarak bir çözüm alamazsınız, bir şeyi çözemezsiniz, etiksel yaklaşmamız gerekiyor. İşte aslında bunun etiksel olarak bizim Türkiye’de incelememiz lazım. Etik olarak çözüm yöntemleri nelerdir, Türkiye’ye bu yöntemleri uygularsak hangilerini Türkiye’nin durumu daha iyi savunabilir veya Türkiye’nin gideceği hangi yol daha doğru yoldur diye etiksel olarak incelemek lazım. Yani ben hukukçu olduğunuz için etiksel olarak bunu bir daha vurgulayayım. Burada kişi başına düşen sera gazı emisyonunda ..., maliyet faydaları çok farklı, yani adil değil ve kabul edilemez, geriye dönüşü olmayan bir problemle karşı karşıyayız. O yüzden bu çok etiksel bir problem ve çözülmesi çok etiksel olmak zorunda, bu kadar söylemekle gelemiz.

Şimdi gelişmiş ülkeler gördüğünüz gibi güneydeki ülkelerde en çok sera gazlarının kaynağı endüstriden kaynaklanıyor. Yani bunlar refah toplumu, yani ısınmak için ya da yemek pişirmek için değil bu kullandıkları fosil yakıtların büyük kısmı, endüstriyel bir şeyler içindi. Yani bunlara bakarsak mesela şimdi Türkler Anadolu'ya hangi yılda girdi, kısaca bir tarih, 1071'deki havadaki karbondioksit miktarı, 1071'de Malazgirt'e girdiğimiz zaman 280 parça çıkmış milyonda. Yani havadaki bir milyon hava molekülünü alıyorsunuz, tepsiye koyuyorsunuz, pirinç ayıklar gibi ayıklayın, bir milyon molekülden 280 tanesi karbondioksitmiş. Peki, Fatih Sultan Mehmet Trabzon'u ne zaman fethetti? 1461'deki sera gazları miktarı aynı görüyor musunuz, oynuyor. Yalnız nerede kırılma var, 1750'lerden sonra, sanayi devrimiyle beraber. Sanayi devrimi ne demek biliyor musunuz? Artık kas gücünün yerine buhar gücünü koyuyorlar. Buhar kazanları, vesaire derken toprağın altında milyonlarca yıl gömülü bulunan fosil yakıtlarını, katı, yani kömür, sıvı, yani petrol ve gaz, doğalgaz olarak gazı bunlar toprağın altında gömülüyken alıp kullanıp havaya atılmaya başlanıyor ve gördüğünüz gibi roket gibi fırlıyor. Bu sıçramayla beraber diğer gazlarda da aynı şey, metan, azot oksitlerde büyük bir sera gazı pompalanmış oluyor atmosfere. Tabii bunun yanında fakir ülkelerin de bu işe katkısı var. Yüzde 75, 80'i endüstriyel karbondan geliyor, yüzde 20'si de arazi kullanımından kaynaklanıyor. Şimdi görüyorsunuz güneyin fakir ülkeleri arazi kullanımını tarım ekonomisi, burada ne yapılıyor? Nüfus da çok artış gösterdiği için daha fazla

tarım alanına ihtiyaç var. İşte İstanbul trafiği gibi durum, bu kadar insan ne yapıyorlar? Ormanları kesip satıyorlar, yerine tarım alanı yapıyorlar, gördüğünüz gibi bu hale geliyor. Şimdi ormanı kestiğiniz zaman karbondioksiti alıp gövdesinde karbon tutan, odun yapan, bu daha sonra kömür olabiliyor, bu mekanizma ortadan kalkıyor. Yani havadaki karbon yutma mekanizması, yutaklar yok oluyor, ortaya böyle bir şey çıkıyor. Bu da tabii yüzde 20'sinden kaynaklanıyor.

Şimdi tabii bunları kestiğiniz zaman, bütün bunları suyun döngüsünü de bozuyoruz. Şimdi Alev Hanım buraya su koymuş, bunu kim içti? Yalan söylemeyin, bu su içilmiş. Vallahi içmişler bu suyu, yemin ederim en az dokuz kişi içti bu suyu. Bu suyu içiyoruz ya, içiyoruz çıkartıyoruz, tekrar buharlaşıyor geliyor, tekrar içiyoruz. Suyun korunumu var, kütleinin korunumu kanunu. Suyun bir çevrimi var yani sonuçta, biz bu suyun çevrimini de bozuyoruz, ağaçları keserek, bataklıkları kurutarak. Sadece karbon değil yani, başka döngüler de var ve böylece geliyoruz 2100 yılına doğru böyle bir dünyayla karşı karşıya olacağız. Kutuplar daha çok ısınmış olacak, ekvator daha az ısınmış olacak. Şimdi kutupların ısınması, ekvatorla olan sıcak farkının düşmesi demek dünyadaki hava hareketlerinin değişmesi demektir. Şimdi dünyadaki hava hareketlerinin tek nedeni var, kutuplarla ekvator arasındaki bu sıcaklık farkını dengelemeye çalışır hava hareketleri. Sıcak hava kuzeye gider, kuzeydeki soğuk hava güneye gelir. Okyanuslardaki su akıntıları da öyledir. Sıcak su akıntıları kuzeye gider, soğuk su akıntıları da kuzeyden güneye

gelir. Bu bir ısıl denge içindir, bu dengeyi bozuyoruz bu şekilde.

Şimdi bizim üniversitede yaptığımız simülasyonlara baktığımız zaman 2100 yılına doğru özellikle İç Anadolu Bölgesi, buralar beş altı dereceye kadar ısınma ihtimali var. Yani bir kere büyük bir ısınmanın şeyi altındayız. Hani ısınsak, yağmurumuz artsa iyi bir şey olacak, yani hem ısınsa hem yağmurumuz artsa Havai gibi olacağız böyle, tropika Honolulu, böyle çiçekler var ya, eteklikli adamlar olacağız, ama öyle olmuyor, ısınırken yağışımız azalıyor. Problem buradan kaynaklanıyor Türkiye’de. Şu gördüğünüz eski dünyanın büyük bir kısmı, Avrupa’nın güneyi Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da gördüğünüz gibi büyük bir kuraklık başlıyor. Zaten Avrupa Birliği’nin de Kyoto üzerinde çok durmasının nedeni de budur. Avrupa Birliği özellikle Avrupa’nın orta ve güneyinin çok kötü etkileneceğini, şu Mağrip bölgesinden çok büyük göç olacağı korkusuyla iklim değişikliği konusuna çok önem veriyor. Yani Avrupa Birliğinde durup dururken bunun önemi buradan geliyor. Şimdi gördüğünüz gibi hem sıcak, ama kurak hale geliyoruz. Tropikal bir ülke olmuyoruz ve şekilde görüldüğü gibi özellikle kışın, bizim için kışıdır yağışların önemi, şu andaki yağışlar bizim için çok önemlidir ve bu kış yağışlarında Akdeniz Bölgesi’nde büyük azalmalar oluyor. Bir tek şu mübarek topraklarda artış var. Yani bizim yüzde 10’luk bir artış var kışın Karadeniz’de ki bizim de ihtiyacımız yoktu, ama sağ olsun, iklim bize böyle bir iyilik çekiyor. Şimdi bu Akdeniz iklimi neydi? Yazları sıcak ve kurak...

SALONDAN- Kışları ılık ve yağışlı.

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU- İşte kışları ılık ve kurak oluyor, o Akdeniz iklimi tekerlemesi de değişiyor, tanımlar da gitti. Şimdi durum bu, yani burada aynı şekilde ilkbaharda da yağışlarda azalma var ki bize en çok yağış ilkbahar ve sonbahar ve kışın yağar ki özellikle kışın. Akdeniz iklimi de öyle ve deniz su seviyesi de 60 santim yükseliyor ortalamada.

Şimdi biz bunları dediğimiz zaman iki derece artacak, üç derece artacak, insanlar bunu pek önemsemiyor. Hocam, kışın ha 10 derece olmuş ha 14 derece, ne fark eder ki veya diyoruz ki 60 santim yükselecek deniz seviyesi, öyle bakıyor, Hocam, dizime kadar geliyor, ne olmuş buraya kadar gelse su diyor. Şimdi bu kavramların arkasında yatan şeyler çok farklı, 60 santimlik su demek 60 metre kıyının yok olması demek. 3 derece, 5 derece demek sıcaklık ekstremlerinin 5-6 kat artıyor olması demek. Yani bu ortalamalar farklı bir şey, bir de bunlar ekstremleri artırıyor. Bu ortalama-daki değişiklik ekstrem, uç değerlerde birkaç kat olarak karşımıza çıkıyor. Şimdi gerçekten iklim değişiyor mu, yoksa biz sizi kandırıyor muyuz? Gerçi kandırsak da ne olacak, para mı veriyorsunuz, yani ne oluyor, Allah razı olsun, Alev Hanım bir kahve ısmarlarıdı. Sonuçta iklim değişikliğinin gerçekten gözlenip gözlenmediğini nasıl anlıyoruz? Mesela bu çok klasik, 98 yılı dünyanın en sıcak yılı olmuştur, 1400 yılın en sıcak yılıydı. 2010 yılı bunu egale etti, 2013'de bunun da rekor kırmasını bekliyoruz. Çünkü 2013'de güneş lekeleri 2010'da maksimumdu ya, 2013'de güneş lekeleri de maks-

muma doğru, güneş lekeleri 2010'da hiç yoktu neredeyse, minimumdu, şimdi 2013'de onun da etkilerini kattığımız zaman güneş lekeleri, El Nino, sera gazlarındaki artış, 2013'de daha sıcak bir yıl olma ihtimali çok yüksek. Şekilde görüldüğü gibi 1975, 80'den itibaren her bir yıl önceki yıldan daha sıcak, daha sıcak gibi gidiyor. Bazı yıllar soğuk olabilir, biz meteorolojide noktaya bakmayız, bir ana da bakmayız, genel gidişat, trenddir bizim için önemli olan. Trend yukarı doğru tırmanıyor.

Şimdi bunun iyi tarafları da var. Mesela Fransa'da üzüm bağlarının bağbozumu bir ay önce yapıyor şu anda. Türkiye'de bağbozumu kayıtları yok, bulamadık, ne yapalım, böyle, Fransa'yla idare edin. Bağbozumu bir ay önce oluyor, ama tabii ki bağbozumuyla beraber sivrisinekler de bir ay önce ortaya çıkıyor, keneler de bir ay önce ortaya çıkıyor, polenler de ve daha uzun süre etkili oluyor. Yani sağlık bakımından da başka problemleri de beraberinde getiriyor bu. İşte şu anki en büyük problem bu erimeden kaynaklanıyor. Şu anda şu gördüğünüz kar tabakası olsun, böyle yerde buz ve kar tabakası. Güneş ışınları geldiği zaman bu kar tabakası bunu -albedo diyoruz buna biz geri yansıtıyordu, bu gelen ışığı, yüzde 85, 90'ı geri yansıtıyor. Şimdi bu eridiği zaman alttan çıkan toprak, taş, kaya, kum neyse tam tersi bu sefer, çünkü kar örtüsü, buz örtüsü eridiği zaman alttan çıkan yüzey gelen ışığın yüzde 80, 90'ını yutmaya başlıyor. Bu erime şu anda dünyanın ısınmasını arttırıyor, ... olarak şu anda dünyanın ısınmasında artış görüyoruz. Önümüzdeki 10 yılda bir derece daha ısınma-

sını bekliyoruz dünyanın, 2020, 2030'da. Yani bu da büyük bir rakamdır.

Evet, bu iklim değişikliğiyle beraber afetlerde büyük artışlar var. Bakın, bu Münih'in sigorta kayıtları, son yılda meteorolojik afetlerde çok büyük artışlar gözlemlendi. Türkiye'de de bizim beklediğimiz üç büyük afette artış bekliyoruz, kuraklık, seller ve deniz seviyesi yükselmesi. Kuraklık dediğimiz zaman en büyük afetten bahsediyoruz her ne kadar 7269 sayılı Afetler Kanunu'nun 1. maddesinde kuraklık afet diye sayılmasa bile. Türkiye'de biliyor musunuz kuraklık resmen afet değil, kanunlarda yok, istatistiklerde de yok. Yani öyle bir durum var. Hani bizim Temel'in misali, tanımayruz demişiz onu, o bizi tanımıyor, biz onu, çözmüşüz problemi tanımayarak. Şimdi böyle, kuşlar, içinizde Fenerli yoktur inşallah, Fenerbahçelilerin başı dertte, iklim değişikliği en çok kuşları vuruyor. Kuşlar küçük bünyeli olduğu için yapısal havada kimyasallara çok duyarlılar. Mesela eskiden madenciler madene inerken elektronik aletler yoktu, ne yapıyorlardı? Kafese kuş koyup kuşu indirirlerdi, kanarya, serçe, karga, bülbül gibi kuşları indirirlerdi madene ve kuşlara bakarlardı. Kuşlar eğer kafayı indirmişse metan gazı var, grizu patlaması olacak diye madenden kaçarlardı. Kuşlar kimyasal bir ölçü. Şu anda da öyle, narin ötücü kuşlar bülbül, kanarya gibi, serçe gibi, kırlangıç gibi kuşlarda kitlesel ölümler var şu anda. Karga ve martılar artıyor. İşte artık Fenerliler seçerler sarı karga gibi bir kuş, bilemiyorum ben. Yani durum budur.

Şimdi bizi bekleyen riskler nelerdir? Yani tamam, gözleniyor, işaretleri var, iklim değişikliğinin işaretleri sosyoekonomiktir, sadece sıcaklık, yağışla ilgili değil. Şimdi son 150 yılda bir derece ısındık, önümüzdeki yüzyılda da dört, beş derece ısınmayı bekliyoruz, durum budur. Dört, beş derece daha ısınırsak nasıl bir iklim değişikliğiyle karşı karşıya kalacağız, işte onu incelerken sağlık, tarım, orman, su gibi böyle değişik sektörlerde incelenebilir bunlar ki Türkiye'nin yapmadığı şey de budur şu anda. Türkiye iklim değişikliğini hep magazin malzemesi olarak kullanıyor. Oturup da bunu böyle birebir inceleyip de ona göre politikalar belirlemiyor. Yani uyum ve midication ya da adaption denilen şeyler var iklim değişikliğinde yapılması gereken, biz sadece bunun edebiyatını yapıyoruz şu anda. Şimdi bakın, şurası hava sıcaklığı ortalama şurası, hava sıcaklığı ortalama kaç derecedi? 16 oldu, 15'di, bu da sera gazlarından dolayı. Sera gazları iyi bir şey aslında. Hiç sera gazı olmasa dünyada, atmosferde hava sıcaklıkları ortalama -18 derece olurdu, dünya 33 derece daha soğuk olurdu. Sera gazı iyi bir şey, ama kararında olması gerekiyor. Yani aspirin gibi, bir tane aspirin baş ağrınıza iyi gelir. Bir kutu yutarsanız, yuttuk işte, şimdi yutuyoruz. Şimdi bakın, ben bunu buraya niye koydum? Bu ortalama 15 derece, şurası da 35 derece benim için. Çok sıcak, vücut sıcaklığına yaklaşıyor, artık insan vücudu rahatsız olmaya başlıyor. Isıl şoklar, hastalıklar burada olabilir. Şimdi ben ortalamadaki sıcaklığı bir iki derece bu tarafa kaydırırsam, arttırırsam dünyanın ortalama sıcaklığını ekstremeleri bakın kaç kat ar-

ıyor görüyor musunuz? Yani ortalamada bir iki derece demek ekstremelerde 4–5 kat artış demek. Onun için bir iki dereceyi önemsemelik yapmayın. Sağlık problemleri yaşayacağız, kirlilikle beraber o küfler, polenler, böcekler, maytlar, sivrisinekler, bunlarda büyük artışlar var. İşte gördüğünüz kene, keneyi nasıl bilirsiniz? İyi bilirsiniz, o da sizi çok iyi biliyor, o da çok iyi tanıyor son yıllarda sizleri. Yani böyle hep beraber iyi anlaşıyorsunuz. İşte bunun sonucu da Karacaahmet'te bitiyor. Yani biz buna erken hasat diyoruz. Erken hasat, hepimiz hasat olacağız bir gün, ama erken hasat olmak var işin içinde.

Şimdi bu sıcak hava dalgaları diye bir olay var. Türkiye'de kanunlarda adı geçmediği için afet dahi sayılmıyor. Şimdi Türkiye'de afetlerin adlarını kanunda saymışlar. Sel, deprem, taş düşmesi, kaya düşmesi de büyük afet, ama kuraklık değil. Yani onu yazanlar demek ki o konuda uzmanlar yazmış o kanunu 1959 yılında. Şimdi afeti tanımlamak lazım tanım olarak, sars da olabilir, kuş gribi de olabilir. Yani illa kanunda adıyla yazıyor olması gerekmiyor, tanım olarak olması gerekiyor bence. Ne bileyim, hadi işinize karışmayayım. Şimdi biz hava sıcaklığını meteorolojide yerden 1,5 metre yukarıda ölçüyoruz, şöyle bir siperden. Buradan hava girip çıkarken termometre var içeride böyle yan gelmiş yatmış, cansız bir varlık, vücut sıcaklığı yok, hava sıcaklığını ölçüyor, ama biz insanlar dışarıda, arazide, bunun gibi gölgede değiliz biz, 1,5 metre yukarıda da duruyoruz ve yatmıyoruz da. Güneşin altında vücut sıcaklığımız var, hareket ediyoruz, bizim his-

settiğimiz sıcaklık ve bu çok farklı şeyler. 2003 Ağustos ayında Fransa ve İspanya'da 35 bin kişi sıcak hava dalgasından öldü. Türkiye'ye bakıyorsunuz yine aynı şekilde, sıcak hava dalgaları bizde de etkili oluyor, ama bir kişi ölmüyor. Neden? Kayıt dışı, yok kayıtlarda, ölenler kalp yetmezliğinden ölüyor, bilmen neden. Bunun kalbi niye yetmedi, onun arkasındaki sebep kayıtlarda yok. O yüzden biz bu konuda çalışma yapamıyoruz Türkiye'de, yani öyle bir çalışma yapacak verimiz yok maalesef.

Şimdi ben baktığım zaman son yıllara Türkiye'de örneğin 30 derecenin üzerindeki günlerin sayısı yıllık nasıl değişiyor? Bakın Trabzon, 30 derece üzerindeki günlerin sayısını görüyor musunuz 1950'lerde, beş günü bile geçmiyormuş. Son yıllarda görüyor musunuz, 50 güne kadar çıkıyor. Yani bu ben şu anda Birleşmiş Milletler için bir rapor yazıyorum, oradan aldığım şekiller. İstanbul'da da aynı şekilde, son yıllarda ekstrem dediğimiz bizim uç değerlerde büyük artışlar var.

Şimdi tarım; Türkiye'nin şu anda böyle yerleri var biliyorsunuz. Eğer içinizden biri film çevirecek olursa Veysel Karani gibi böyle çölde Afrika'ya gitmeniz gerekmiyor. Gidin Anadolu'da var böyle yerler. Bu tür şeylerde bizim de Türkiye'de büyük bir kuraklaşma, çölleşme var. Ahmet Bey belki biraz sonra onu size anlatır. İşte şurada gördüğünüz Uganda, Kasım ayında Uganda'da toplantı vardı, IPS toplantısı, ama orası karışıyor diye gitmiyorum ben, davet etmişlerdi beni. Amerika oraya asker gönderdi, orada bir şeyler oluyor. Başıma iş, zaten korkuyordum ne yapacağım orada,

gidip ne olacağız, ne yiyip içeceğiz diye. Şimdi Uganda'da bakın şuralar kahve üretilen bölgeler, burada kalitesi düşük bir kahve bölgesi, burada hiç kahve üretilmiyor. Beğenmediğiniz Uganda, hava sıcaklığı iki derece artarsa adamlar çalışma yaptırmışlar, kahve üretim bölgeleri bu hale geliyor ve Uganda hükümeti şu bölgeleri, şu üç tane küçük bölgeyi koruma altına almış burada ben ileride kahve üreteceğim diye. Türkiye'nin böyle bir şeyi yok, böyle bir projeksiyonu, böyle bir çalışması, önünü gören bir uyum çalışması yok maalesef.

Şimdi bu adamlara para versek mi, yoksa yemek mi versek bunlara? Para yenmez bir şey değil mi, para yenmez bir şey, çıkarın ısırın bakın, para yenmiyor. Para yenmez bir şey eğer tarım yoksa ki bizde büyük problem. Şimdi bakın, kuraklık baktığımız zaman son yıllarda kuraklıkta büyük artışlar var. Türkiye'nin istatistikleri bunlar, bunları rapora koyacağım diye böyle koydum. Evet, para yenmez bir şey, bunu beyaz adam anladı da bizim esmer adam Türkiye'de daha pek anlayamadı, hala rant peşinde koşuyor. Rant yenir bir şey şu anda. Ormanlarda büyük problemler yaşıyoruz, orman yangınları, asit yağmurları yanı sıra bir de dumansız orman yangını var. Ladin ağaçlarında büyük kurumalar var. Şu böcek sıcaklığa daha az duyarlı, daha erken ortaya çıkıyor. Bunun düşmanları biraz daha ısınmayı beklediği zaman aradaki farkla bu böcekler bütün ormanları yok ediyor. Şu anda gidin Karadeniz'de ladin ağaçları ayakta kuruyorlar.

Böyle hikayeler, su, şu anda mesela bile bizim suyla ilgili büyük problemlerimiz var. Ba-

kın, Türkiye'nin kişi başına su miktarı 3 bin metreküptü 90 yıllarına, 2050 yılında sadece nüfus değişmesinden dolayı bu yarı yarıya azalıyor, 1250'ye düşüyor ki şu anda bütün belediyeler hep böyle hesaplıyorlar. Şu kadar göç var, bu kadar nüfus artışı var, suyumuz bu kadar, şu kadar daha suya ihtiyaç var, bu kadar daha baraj yapalım diyorlar. Ancak 2050 yılında hiç iklim değişmeyecekmiş gibi yapıyorlar bu hesapları anlıyor musunuz? Yani iklim değişikliği bir magazin malzemesi, böyle televizyonda birileri konuşuyor. Gazeteye ikide birde böyle bir iceberg resmi koyuyoruz, orada uzakta dağlarda bir buzul eriyor, böyle bir hikaye bu. Şimdi arkadaşlar, burada yağışları görüyorsunuz. Bakın, en şiddetli günlük yağışların ben şeyini topladım çıkardım, son 10 yılda görülen en şiddetli yağışlar. Yani yaklaşık yarısı 90'lardan sonra. Yani 50-60 seneden beri yaşadığımız en şiddetli günlük yağışların yarısı son 10 yılda oluyor, 10-20 yılda. Tamam, hani inanmıyorum diyorsanız, bazıları diyor ki, iklim şeyine inanmıyorum. Kardeşim, bu inanç meselesi değil ki, neyine inanmıyosun. Yani bu bir din mi, inanmıyorum ne demek, bilimsel bir şey. Böyle bir acayip memlekette yaşıyoruz.

Arkadaşlar, buzullardaki erime, bu kuzey kutbunda görüyorsunuz bu şekilde gidiyor. Bu mercanların beyazlaması, bununla beraber balıkçılığın etkilenmesi. Şu gördüğünüz deniz su seviyesinde gözlenen yükselmeler ve şu kıyılardaki büyük bir kitlenin bundan etkilenmesinin beklenmesi, Türkiye'nin de üç tarafı deniz, 8333 kilometre kıyımız var. Bura-

da bir sürü şeyler var. Bizim Karadeniz otoyolunu söyledi Başkan, bakın Hocam, oraya bir tane levha koyduk şimdi, gördünüz mü levhayı? Vallahi bu levha var, Ünye Fatsa arasında bunu koymuşlar, üç beş yerde var bu. Hani Kastamonu'da var ya, dikkat ayı çıkabilir, taş düşebilir diye, onun lafı var, bunun da levhası var bizim denizdeki. Denizi doldurmuşuz kayalarla, dalgalar geliyor, ulan manyaklar, ne yaptınız diyor, atıyor taşı yola. Bunun için uyarı levhası koymuşuz. Yani durum budur.

Şimdi bu deniz su seviyesi yükselmesi büyük problem, yani bir santim bile olsa büyük problem. Bazen şeyi görüyor musunuz televizyonlarda çıkıyor, deprem olacak, bilmem ne kıyısındaki deniz 50 metre çekildi diyor. Aslında orada 50 metre çekilmiş ya, aslında orada 5 santim, 10 santim su seviyesi düşmüş. Şimdi bu 96 yılında Van Gölü yükseliyordu haberiniz var mı Van Gölünde, biz de ikide birde gidiyoruz rahmetli Aykut Barka'yla. Belediye Başkanını çağırıyordu, onlar küsmüş valiyle, vali ayrı çağırıyor, Belediye Başkan'ı ayrı çağırıyordu. Gidiyorduk Van Gölü'nün niye yükseldiğini açıklamaya. Şimdi Van Gölü'nde iki metre su taşmış, havaalanı, karayolları, bir sürü yer su altında kalmış. Van Gölü'nün derinliğini ölçüyorlar, gölün derinliği aynı. Şimdi gölün derinliği aynı, peki, göl nasıl taşmış şimdi? Şimdi böyle oradaki profesörler var, şöyle diyorlar: Efendim bu Van Gölü'nün tabanı yükseldi, asansör gibi böyle yükseldi hep beraber, iki metre de yukarı çıktı, derinlik aynıysa mantık bu. Şimdi Aykut Barka diyor ki, olmaz öyle bir şey, iki metrelik bir kırılma için yedi şiddetin-

de bir deprem lazım burada, öyle bir deprem olmadı burada. Şimdi bu Bruun kuralı denilen bir kuraldan haberleri, Bruun kuralı şudur. Bir birim yükselirse deniz seviyesi şu A denilen kısımdaki 100 birimlik kısmı yıkar, erozyona uğratar, alır bütün malzemeyi altına serer. Bakın derinliği böyleyken yine derinliği böyledir, ama olan kıyıya olmuştur. Şimdi 60 santimse 60 metre kıyının yok ihtimali var Karadeniz'de, ama sen denizin içine yapmışsın yolu. Yani yollar beraber 60 metre bir gidişat var. Bunu tabii bizim esmer adamlar bilmiyor.

Şimdi dünyaya baktığımız zaman dünyada Amerika ve İngiltere kıyından geri çekilme prensibini benimsediler şu anda, 1000 yıllık su seviyesine göre kıyıları planlıyorlar. Hani şimdi Antalya'da sel oldu, adam diyor ki, 37 yıldır buradayım, böyle sel görmedim. Öteki diyor ki, 70 yıldır buradayım vallahi, böyle sel olmamıştı. Şimdi biz mühendislikte bir şehri kurarken, bir köprüyü yaparken, yani binanın önemine göre 100 yılda, 500 yılda yağabilecek yağışa göre yaparız, yapılır. Yan görmem gerekiyor, 100 yılda, 30 yılda görülmesi gerekmiyor, bunu görmeden hesaplamamız gerekiyor 100 yıllık buradaki yağışta, en şiddetli yağışta bunun su seviyesi ne olur diye. Ona göre yapmak lazım bunları.

SALONDAN- Size sormuyorlar mı?

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU- Kim soruyor bana, beni kaç kere mahkemeye verdiler, sen ne diyorsun Hocam? Ben Hürriyet'te yazı yazıyorum seyahat ekinde, oradaki yazılardan dolayı bana 515 milyar dava açmışlardı. Benim hemşerim vardı Osman Pepe diye Çevre Ba-

kanı. Hemşerimiz geldi bakan oldu diye sevinirken bir baktık mahkemelerde sürünüyoruz. Gak diyoruz mahkeme, guk diyoruz mahkeme. Neyse, şimdi Allah'tan kaybetmedik mahkemeleri, yoksa şimdi Silivri'de bir yerde böyle kitap yazıyorduk, istirahat ediyorduk.

Şimdi bunun ekonomik tarafı da var, bu iş uzun iş de ben bir saat içinde ancak bu kadar anlatabileceğim. Süreyi de geçmişim neredeyse, bitiriyorum, az kaldı. Ekonomik olarak da problem, mesela biz şimdi turizm mevsiminde ne yapıyoruz? Yazın bizim turizm mevsimi, aslında yanlışıklık var burada. Normalde bilimsel olarak soğuk mevsimlerdeki insanlar en soğuk mevsimde sıcak yerlere gider, sıcak iklimde yaşayan insanlar da en sıcak mevsimde soğuk yerlere gider. Şimdi bizim İstanbul'da adamlar sıcaktan bunalıp nereye gidiyor? Daha sıcağa gidiyor, yani Allah akıl versin, bir acayıplık yok mu bu işte, ama neyse. O açıdan gitmesi gereken bizim yaylalara gidecekler, Trabzon'a değil mi, yani bizim memlekete, ama böyle bir anlayış yok, tersine gidiyor bizim millet. Şimdi bizim turizm mevsimi deniz, kum ve güneş, burada birikmiş, ama iklim değişikliğinde öyle bir sıcak olacak ki bu yaz aylarında buraları boşaltmak zorunda kalacağız. Şu anda Dubai'de olduğu gibi, Dubai'de de şu anda moda bir dağılım var. Yani baharlara doğru kayacak. İşte yine mecburen bu aylarda bizim oraya geleceksiniz.

Evet, şimdi geleceğimiz problemi çözmeye; insanların şu aradaki ilişkiyi kurması çok zor. Yani bu bacadan çıkan gazlarla aşırı yağışlar ve bunun neden olduğu seller arasındaki iliş-

kiyi kurması, riski algılamada bir boşluk var. Yani riski tam algılayamıyor, bu aradaki bağıntıyı ancak eğitimle kurabilir. Neyse, onu artık zamanla kuracağız. Sizin bilmeniz gereken en az üç şey var. Buna İngilizcede 3R deniyor. Az tüket, yani reduce, yeniden kullan reuse, geri dönüştür recycle. Bu 3R'i yapsak bile büyük şey bizim için, ama maalesef bu 3R'i bile yapmıyoruz. Birçok belediye çöpü kaynağından ayrıştırarak toplaması gerekirken toplamıyor. Üsküdar Belediyesi buna örnektir, benim oturduğum yer. Bu kanunen zorunluluk olmasına rağmen hiç, Baro da bir şey yapmıyor, herhalde kim yapacak bilmiyorum bunu, Baro da bunu mahkemeye verse, suç bildirisinde bulursa iyi olur. Çevre Komisyonu ne yapıyorsunuz? Alev Hanımdan benim hiç umudum yok, sonuçta Alev Hanım, sen bu yağları evde ne yapıyorsun?

Av. Alev TUNA- Topluyorum ve bunları toplayan firmalar var.

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU- Öyle diyorsun, acaba öyle mi yapıyor, onu bilmiyoruz. Tabii öyle deniyor da genellikle yağları lavaboya döküyorlar, hem lavabo tıkanıyor hem de milyonlarca litre su çöpe gidiyor, mahvoluyor. Eğer kimse toplamıyorsa bile böyle şeylere doludurun, öyle çöpe atın, daha faydası var. Yani çok basit şeyler yapılabilir aslında, ama maalesef yapmıyoruz. Evdeki durum bu mudur? Artık uzaktan kumandayla televizyonlar incelerken bizler kalınlaşıyoruz. Yani televizyonu uzaktan kumandayla kapatmak demek yüzde 40 enerji tüketime devam etmesi gerek. Aslında televizyonda burada lamba yanmıyor, elekt-

rik yanmıyor. Şu lambayı takip edin, kabloyu böyle gidin kömür göreceksiniz. Bunun kömürden geldiğini, doğalgazdan geldiğini, yani biz aslında burada doğalgaz, kömür yakıyoruz. Durum budur, bizim tam Türk şeyi, şu anda diyetisyene gidiyorum ben dâhil olmak üzere, herhalde birçok kişi böyle yapıyor.

Evet, sanal sudan haberiniz var mı? Şimdi sanal su bir kilo buğday bir ton su, bir iki dilim ekmek 1,5 ton su, yani bunun yapılışı, bu mutfağa önüne gelişi. Çöpe attığınız her bir dilim ekmek, yemediğiniz bir tas pilav binlerce litre su demek, bunun farkında mısınız? 3400 litre su bir tas pilav. Yediğiniz, içtiğiniz, tercihiniz bile çok fark ettiriyor. Mesela bir dilim kırmızı et yerine kavuk yemeniz üç kat daha az su tüketmenize neden oluyor. Bir kilogram kırmızı et 15 bin litre su. Yani durum budur. Mesela neden Türkiye şu anda tekstil ülkesi, mesela Amerika veya diğer ülkeler tekstilden çekilmiştir? Çünkü tekstil aslında bizden 1 dolara alınan tişört bizden binlerce litre su alıyor adam. Şu gömlek en az 20, 30 küvet dolusu suyla üretiliyor. O yüzden gelişmiş ülkeler suyu katma değeri daha yüksek olan yerde kullanıyor. Bizim gibi ülkeler şeker pancarı ekliyor, bizim gibi ülkeler pamuk ekliyor, aslında biz suyumuzu satıyoruz onlara. Şurada gördünüz mü, bakın su ticareti ve jeopolitik diye, virtüel dediği sanal demek. Yani bu çok ayrı bir konu, ama bunun pek farkında değiliz. Yediğimiz içtiğimiz şeylerle sattıklarımızla biz aslında suyumuzu doğru kullanmıyoruz.

Sonuç olarak benim söylediklerimi unutabilirsiniz, ama annenizi dinlemeniz bile yeterli.

Eskiden anneler ne derdi? Kim bu televizyonu açık bıraktı burada, bu ışık niye yanıyor, ve-saire derdi, kızardı değil mi? Şimdi Amerikalılar da tuttular bunu listen your mama diye kampanya yapıyorlar elektrik, su tasarrufu için. Siz de annenizi dinleyin yeter benim için. Teşekkür ederim. Bu da son slayt, bu da önemli bir laf etmiş burada adam. Şimdi hepimiz istiyoruz, ama yapmıyoruz, bir de böyle bir hastalık var. Biz büyükler bizden su istediğinde ve ona su verdiğimizde çocukluğumuzda su gibi ömrün uzun olsun derlerdi. Hakikaten su gibi anlattı, biz de su gibi içtik anlattığını. Ben ağzınıza sağlık diyorum. Bilimsel bir konu bu kadar espritüel bir şekilde ve su gibi anlatılabilir. Çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Doçent Doktor Azime Tezer İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi, İklim değişikliği ve kentsel planlamanın adaptasyonu konusunda sunum yapacaklar. Buyurun.

Av. Hüseyin Özbek- Biz Büyükler bizden su istediğinde ve ona su verdiğimizde çocukluğumuzda su gibi ömrün uzun olsun derlerdi. Hakikaten su gibi anlattı, biz de su gibi içtik anlattığını. Ben ağzına sağlık diyorum. Bilimsel bir konu kadar espritüel bir şekilde ve su gibi anlatılabilir. Çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Doç. Dr. Azime Tezer İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi, iklim değişikliği ve kentsel planlamanın adaptasyonu konusunda sunum yapacaklar.

Doç. Dr. Azime TEZER

Şimdi Mikdat Beyin çok eğlenceli ve çok çarpıcı sunuşundan sonra ben de karşı karşıya olduğumuz gerçekleri kentsel alanlarla ilişki kurarak devam edeceğim. Şimdi benim konumda da aslında çok ilişkiler var, yer yer Sayın Genel Sekreterimiz de konuya giriş yaptı, işte Rize'den, Rize'de kentsel alanlarda yaşadığımız sorunlardan, ama sonuçta bir de gerçek var. Yani biz doğal alanların, doğal çevrenin bize sunduğu bu kaynakları bir şekilde kullanmak durumundayız. Çünkü insan yaşamı öyle veya böyle temel gereksinimleri nedeniyle de bu kaynakları kullanmaya dayalı olarak devam ediyor. Etkimiz var, değiştiriyoruz, ama işte Mikdat Beyin son söylediği mesajla da ilişkili olarak nasıl akıllı, daha akıllı kullanabiliriz, yaşadığımız yaşam alanları nasıl daha rasyonel kullanılabilir, bu etkiyi daha azaltarak nasıl yaşamımızı sürdürebiliriz bu yaşam alanlarında, biraz da ben o konulara değinmeye çalışacağım.

Şimdi sunuşun içeriğinde bir parça kentleşmenin öneminden başlayacağım. Çok kısa bunlar. Yani sakın öyle uzun uzun devam edeceğimi düşünmeyin. Kentsel ekosistemlerin öneminden bahsedeceğim. Küresel ve yerel politikaların bu yaşam alanlarımızı nasıl etkilediğinden bahsedeceğim. Sonra birkaç tane örnek vereceğim Türkiye'den, yurtdışından ve kentsel planlama araçları; aslında burası tam da sizinle bizim, yani kent plancılarıyla sizin, hukuki araçları yönlendiren, yönlendirmesini beklediğimiz uzmanların etkileşim halinde

olmamız gereken nokta aslında. Onun için de ben bu daveti kabul ettim. Yani doğrusu çok farklı alanlardan geliyoruz, ama planlama çok multidisipliner bir konu ve bunun en temel ilişki kurduğu alanlardan birisi de hukuk. Birçok alanda böyle elbette, ama kentsel alanlar hukuki uygulamaların yaygınlaşmasını beklediğimiz alanlar. Şimdi iklim değişimiyle ilgili olarak da bu hukuki araçlarda bazı değişikliklere ihtiyacımız var. Bu nedenle sizlerle birlikte fikir yürütmemiz, akıl yürütmemiz, araçları geliştirmemizin ihtiyacı var. Bu nedenle de ben bu daveti kabul ettim. Ayrıca da beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Şimdi dedik ki insan bu doğal çevrenin sunduğu kaynaklara muhtaç. Bir şekilde varlığımızı sürdürmemiz için doğadan bunları kullanmak durumundayız. Bunlar birebir tükettiğimiz, gıda olarak kullandığımız araçlardan başlıyor, diğer taraftan bir insanın bir doğal alanı kutsal bulmasına kadar çeşitlenebiliyor. Bununla ilgili olarak 2005 yılında Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak "Millenium Ecosystem Assessment" diye bir rapor yayınlandı ve sentez raporunda, 2005 yılı raporunda bu faydalanmanın, yani doğal kaynakların insanlara sunduğu faydaların neler olduğu açıklandı. Bunlar işte kaynak sağlamayla ilgili, iklim düzenleme, biraz evvel Mikdat Beyin de bahsettiği gibi sellerin kontrolü, hastalıkların kontrolü, eskiden kar yağmadığı zaman kar yağsa da hastalıklar kırılma denirdi değil mi? Aynı bunun gibi iklim üzerindeki düzenleyici etkileri bu doğal çevrenin, diğer taraftan da kültürel etkileri var. Yani insan doğada kendini daha

yenilenmiş, ruhi olarak daha tazelenmiş hissetmesi bu ihtiyaçlarımızın bir başka boyutuna referans veriyor.

Şimdi biraz evvelki sunumun arkasından peki, nereye geldik diye değerlendirdiğimizde ekosistem değerlendirme raporunda nereye geldiğimizi çok çarpıcı olarak açıklıyorlar. Çok detaylı bunların hepsine girmeyeceğim, ama biraz evvel iklim değişimindeki o sıcaklıklarda da vurgulandığı gibi ekosistemler açısından da, yani dünya üzerinde kullandığımız karasal ve sularla ilgili olarak tüm doğal parçalar üzerinde bize sağlanan faydaların, biraz evvel o gösterdiğim farklı boyutlardaki faydaların yüzde 60'ının değişmiş ve bozulmuş olduğunu öğreniyoruz. Yani bu çok ciddi bir oran, işte bu son yaşadığımız 150, 200 yıl gibi bir dönem içinde bu çok ciddi bir değişime uğramış. Bu aslında çok hassas bir konu, o nedenle hızla bizim yaşam alanlarımızda bu değişime daha iyi adapte olabilecek uygulamalar ağırlık vermemiz gerekliliğini ortaya koyuyor.

Yeryüzündeki toprak kalitesini gösteren bir grafik bu, buna bağlı olarak da baktığımızda insanların da bu alanlarda yoğunlaşmış olduğunu görüyorsunuz. Neden? Çünkü doğanın sunduğu olanaklar ne kadar çok ve çeşitliyse o kadar fazla insan o alanlara talep gösteriyor. İstanbul da özel bir yer, birazdan ona da geleceğim ve bu alanlarda büyük kentler yığılma gösteriyorlar. Şimdi kentsel alanlar önümüzdeki yıllarda bizim çok daha fazla üzerinde durmamız gereken alanlar. Çünkü en fazla kaynaklar bu alanlarda toplanmış, diğer taraftan da en fazla problemler bu alanlarda

yaşanıyor. Sel olursa buralar daha fazla etkileniyor, deprem olursa buralar daha fazla etkilenecek. Neden? Sadece insan kaybı olarak da, tabii ki en büyük boyutu bu, diğer taraftan ekonomik kayıp olarak da bizi geriye götüren şeyler, ama kentler diğer taraftan da en dayanıklı alanlar. Neden? Çünkü insanların birçok kaynağı o alanlarda yığıldığı için devamlılığının olması gereken alanlar. Bu nedenle buralara bakmamız gerekiyor.

Bunlar dünyadaki en fazla nüfuslu kentler. İstanbul şu an 17. sırada nüfus büyüklüğü açısından. Türkiye özel bir ülke, yani doğal kaynakları, doğal kaynak çeşitliliği ve kültürel zenginliği açısından. Biraz evvel kültürel zenginliğiyle ilgili olarak da Türkiye'nin açıklamalarda bulunmuştu Sayın Genel Sekreterimiz. Diğer taraftan doğal kaynak zenginliği de bir o derecede, hatta belki daha da kritik zenginliğe sahip. Ancak bunda baktığımızda, bir önceki grafiğe bakalım, Türkiye çok zengin, dünyada yedi tane farklı biyolojik coğrafya var, Türkiye bunlardan üç tanesini barındırıyor üzerinde. Hatta İstanbul, bakarsanız İstanbul'a bu alanda, neredeyse bunların üçünü de, Türkiye'nin modeli gibi, küçük bir modeli gibi bu bünyesinde barındırıyor. Ancak bunun yüzde 10'u kadar, yani Türkiye'deki orman alanlarının yüzde 10'luk bir bölümü koruma statüsüne sahip bir nitelik gösteriyor. Yine kuşlarla ilgili de biraz evvel hassas bir şey söylenmişti. Neden Türkiye'den geçiyorlar? Mutlaka bir sebebi var. Yani mutlaka o alandaki hassas ve kendilerini besleyen sistemler burada var olduğu için o alanların üzerinden geçiyorlar, bu

kaynaklara dokunarak geçiyorlar elbette ki bu canlılar ve bu o alanın doğal kaynak kalitesinin göstergesi aslında. Orada o kuş yoksa eğer biraz evvel söylendiği gibi oranın kalitesi bozulma niteliği gösteriyor demektir.

İstanbul yine bu anlamda da hassas bir alan ve ülkelerle karşılaştırılabilecek zenginliğe sahip. Yani şu an İstanbul'la ilgili doğal kaynakların korunması ve korunarak kullanılmasının yolunun bulunmasıyla ilgili hepimize sorumluluklar düşüyor. Bu konuda duyarlılık kazandırmak, hukuki araçları devreye sokmak, bununla ilgili çok ciddi olarak üzerinde durulması gereken bir konu. Çünkü İngiltere, Büyük Britanya Adasından daha zengin veya hut Hollanda'dan daha zengin çeşitliliğe sahip bir niteliği var. Bunun içinde de farklı habitat alanları dediğimiz beş farklı alan var aslında korunması gerekli olan. Şimdi her yere sınır çekelim, acaba öyle mi koruyalım diye aklınıza gelirse eğer öyle değil tabii ki, ama bu farklı niteliklerin sürdürülebilirliğini sağlayacak büyüklükteki alanlara da ihtiyaç var muhakkak. Çünkü bu sistemler sonuçta bizim içme suyumuzu destekliyorlar, bu sistemler bizim havamızı destekliyorlar, soluduğumuz havayı destekliyorlar. Bu nedenle bu alanların kullanım yoğunluğu üzerinde hassas politikalar yürütülmesi gerekiyor. Diğer taraftan da bir başka gerçek İstanbul bu hassas alanlara doğru sürekli olarak büyüme eğilimi içinde gidiyor. Bir taraftan işte ülke ölçeğindeki politikalar, diğer taraftan küresel politikalar, diğer taraftan yerel dinamikler, tüm bunlar birbirini etkiliyor ve bu kentin bu hassas alanlarıyla olan ilişkiyi

çoğu durumda da geri dönülemez bir şekilde etkilemeye devam ediyor.

Şimdi yerel sorumlulukları etkileyen küresel düzeydeki politikalar da var. Bunların içinde bu son yıllardaki gelişmelere bağlı olarak aslında bizim ülke düzeyinde aldığımız kararları, politikaları, hatta hukuki, yasal araçları yönlendiren politikalar var. Örneğin biz Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne imza koyduğumuz zaman küresel düzeydeki birçok ülkenin bir araya gelerek verdiği kararlara bağlı olarak sonuçta bu bizim yereldeki politikalarımızı da yönlendiren bir araç haline dönüşebiliyor. O nedenle küresel sorumluluklar da önemli diye bunu dikkate almak lazım. Yani dünya bir noktada çevreyle ilgili konularda ve hukuki konularda özellikle politikalar, stratejiler geliştirirken bizler de bu konuda araçları geliştirme sorumluluğunda olmalıyız. Örneğin bu bin yıl kalkınma hedefleri içinde yedinci amaç aslında çevresel sürdürülebilirliğin güven altına alınması, böyle bir hedefi var bin yıl kalkınma hedeflerinin. Biz de benzer şekilde bunu yereldeki politikalarımıza yansıtma durumundayız.

Yasal araçlarımız arasında neler var diye baktığımızda şimdi bunlarda da değişiklikler var tabii ki, yeni bakanlıklar kuruldu, işte Tabiatı Koruma Yasası değiştirilerek başka yasaların, işte SİT'lerle ilgili yasaların etkinliği devre dışı bıraktı gibi bazı şeyler, değişiklikler var elbette, ama genel çerçevesiyle bizim elimizdeki yasal araçlarımız aslında bunları kullanarak da bu alanlarda uygulama yapabiliriz. Bunun mesajını vermek istiyorum. Şimdi bu Rize'den bir görünüş var burada, burada yolu da görü-

yorsunuz. Aslında Rize'yle dünyada bir başka şehir var, ben doğrusu bu doğal yapısındaki nitelikler açısından çok benzer buluyorum. Bilmiyorum sizler daha evvel düşünmüş müydünüz, ama Rize'yle Rio birbirine çok benziyorlar. Aslında topografyası, işte kıyısındaki o nitelikler. Fakat biz bir şeyi kaybetmişiz, kıyıdaki kumullar yok. Orada çok geniş plajlar var ve o plajlar halk tarafından kullanılabilir. Biz kıyıyla kent arasındaki o büyük hacimli yollar nedeniyle aslında kentin kıyıyla olan etkisini kesiyoruz. Bunun aynısını İstanbul'da da yaşıyoruz, birazdan tarihi yarımada örneğiyle ilgili de bir şey vereceğim.

Şimdi Rize'den bir tane daha görüntü var. Burası biraz daha düşük yoğunluklu alanlarda bakın eskiden olan yapılaşma örnekleri. Hatta bir tane daha var. Bu çok çarpıcı bence, o arkadaki tam ortada yer alan büyük apartmanın önünde yer alan ve geleneksel konutu görüyorsunuz. Yani bir şeyler değişiyor. Değerler değişiyor, insanların ihtiyaçları değişiyor. Gerçekten acaba bu küçük ve geleneksel olan yapıdaki konut ihtiyacıyla şu an içinde bulunduğumuz konutlardaki konut ihtiyacımız acaba çok mu bizim yaşamımızı farklılaştırıyor. Ne bileyim, Japonlar çok küçük evlerde yaşayabiliyorlar da biz niye 140, 150, 180 metrekare, 3+1'ler, 4+1'ler, niye daha fazlasına ihtiyaç duymaya başladık? O evlerde gerçekten kaç kişi yaşamaya başlıyor? Ben Kandıra'lıyım, Kocaeli Kandıra ve küçük bir evimiz vardı aslında, iki odalıydı ve orada çok kardeşli olarak bir şekilde yaşıyorduk. Sonra dört odalı bir evimiz oldu, herkes bir yere dağıldı, o odalar hiç doğru düzgün kullanılmadı. Bilmiyorum siz şim-

di kaç odalı evlerde oturuyorsunuz ve o odalar ne kadar gerekli ve kullanılıyor diye kendi kendimize sorguladığımızda aslında bir şekilde yaşam biçimimizi değiştirmeye başlıyoruz. Bu da yetmiyor, yazlığımız, bir başka dağ evimiz, vesaire, bunun sonu ve sınırı yok, sahip olma ihtiyacının. Ancak bu tamamen bize son yıllardaki yaşam biçimlerinin, değer biçimlerinin değişmesiyle ilgili bize pompalanan tüketim alışkanlıkları diye belki yorumlayabiliriz.

Tüm bunlardan sonra aslında bizim vermeye çalışacağımız mesaj daha az kullanalım, yeniden kullanalım ve hatta olabiliyorsa geri dönüştürelim mesajını da dikkate alırsak eğer çevrede sürdürülebilir ve bu ekosistem yapılarını dikkate alan bir yaklaşım biçimini biz mekânsal planlamaya entegre etmeyi, tabii ki etkin bir şekilde gündeme getirmek durumundayız. Bu konuda küresel politikalar da var, ama yerelde de değişik uygulamalar var. Bunun için hem toplumsal boyutta, hem çevreyle ilgili girdilerde, hem de çevreden elde edilen kaynaklar ve toplumsal yapıdaki kalkınmaya yönelik ekonomik girdilerin geliştirilmesi konusunda aslında ekosistem yaklaşımını planlama giderek gündemimize yerleşmeye başlıyor. Ekosistem yaklaşımı aslında şuradan çıkıyor: Bizim burada bir fabrikadan, biraz evvel 100 metre şöyle dikti Mikdat Bey, 100 metreye çıkardık bacayı. Bunun çıkan dumanı o çevreyi değil de başka bir yerleri etkilemeye başladığı zaman işte bizim kullanımlarımız etkileyen çevrenin sınırlarını dikkate alacak bir yaklaşımla planlanmalı. Bu ihtiyaçtan ortaya çıktı ve ilk defa Amerika'daki o büyük göllerle uygulamaya girmeye başladı. Bizim de mesela

Karadeniz'i saran, çevreleyen ülkeler arasında bu tür bir ortaklığımız var o kaynağın daha dengeli kullanımını sağlamak adına. Ne bileyim havzalarda, bir göl havzasında onu kullananlar tarafından birliktelikler, ortaklıklar geliştirme durumunda. Ekosistem yaklaşımı, ne demek ekosistem? Kendi içinde parçalardan oluşup bütün üzerinde etki sahibi olan, ama birbirleriyle de etkileşim halinde olan parçalar bütünü diyebiliriz genel olarak ve bir kentsel alanda burada da tarifini görüyoruz, RAMSAR Konvansiyonu tarafından yapılan tarifte ekolojik koruma ve sıhhileştirmeyle insan gereksinmelerinin entegrasyonunu sağlayarak ekonomik, sosyal refahı güçlendirirken çevresel korumayı da dikkate alan bölgesel düzeyde kapsamlı bir yaklaşım. Yani sadece bir etkiye bağlı değil, o çevredeki bütün hem toplumsal yapı, hem çevresel yapıyı dikkate alarak kalkınmayı sağlamayı hedefleyen bir yaklaşım.

Kentsel yapıda da bu anlamda biz eğer bir kalkınma kararı alacaksak burada hem toplumsal çevreyi, hem de doğal çevreyi dikkate alan bir yaklaşımla planlamayı geliştirmek durumundayız, bunu burada hedefliyoruz. Kent ekolojisi de biyolojik koruma gibi, yani çevre korumadan biraz farklılaşıyor. Yani bir çevre koruma sadece oradaki kirliliği azaltmaya yönelik bir yaklaşımı hedeflerken kent ekolojisi kentin ortaya çıktığı doğal çevredeki etkileşimleri dikkate alarak planlamayı ön plana çıkarıyor. Bu nedenle biz kentsel alanlarda ekolojik planlama yaklaşımı ve ekosistem yaklaşımını dikkate alarak iklim değişimine kentsel adaptasyonu da daha rasyonel değerlendirebiliriz

diye düşünüyoruz. Bu nedenle buradaki temel çıkış nedeni, yani bu konunun ortaya çıkış nedeni de doğrusu kentsel alanların içinde yer aldıkları doğal çevre niteliklerini dikkate alarak kurgulanması ve bu ekosistemlerin sürdürülebilirliğini dikkate alarak kurgulanması kentlerin iklim değişikliğine adaptasyonda daha uyumlu gelişmesini sağlayabilir.

Burada temel politikalar var. Çünkü kentler bir taraftan hem bu doğal risklere maruz kalması açısından hassas alanlar, diğer taraftan da bu ısı artışını arttıran faktörün yaratıldığı alanlar, mekânlar. Bu nedenle de acaba hem yapısal boyutu, hem bölgesel anlamda kentler acaba buna nasıl adapte olabilirler, bununla ilgili olarak şimdi örnekler üzerinden gideyim, zaten bunlara orada değinmiş olacağım. Şimdi temel stratejiler var bu konuda nasıl daha iyi adapte olabilir diye bakarsak. Bir kere bir doğrudan koruma yaklaşımımız var. Yani hiç bu alanlara dokunmayalım, sınırları belli olsun, korunsun bu alanlar diyebiliriz veyahut bozulmuş alanlar olabilir. Örneğin kirlenen dereler, kirlenmiş göller ya da niteliğini yitirmiş bozuk orman alanları olduğunu düşünelim. Bu alanlar sıhhileştirilebilir, rehabilitasyon projeleri yapılabilir bu alanlarda. Yani bozulmuş ekosistemlerin tekrardan rehabilite olması çok kolay bir şey aslında, çünkü doğa kendisini çok hızlı bir şekilde yenileyebiliyor, böyle bir niteliği var. Bununla ilgili olarak da Haliç örneğini göstereceğim birazdan size, Haliç'in ne kadar kirli olduğu dönemleri hatırlarsınız. İşte Haliç Köprüsü üzerinden geçtiğiniz dönemlerde ne kadar kötü kokuların çevreye yayıldığını

hatırlarsınız, ama belli bir uzun vadeye, çok da uzun değil belki çevre açısından baktığımızda, ama program dâhilinde uygulanan çevre sıhhileştirme programı çerçevesinde çok ciddi gelişmeler sağlandı.

Diğer taraftan yoğun kullanımlarda sınırlandırma bir politika olabilir bu alanlarda. Teknolojik gelişmeler yapılıyor ve çok yaratıcı uygulamalar var hem kentsel mekanla ilgili hem de bu tür çevre koruma alanlarıyla ilgili olarak. Şimdi bunlarla ilgili örnekler göreceğiz. Mesela birçok ülkede artık çok yaygın olarak üzerinde durulan konulardan bir tanesi suyun da giderek azalmasına bağlı olarak yağmur suyunu çok ciddi olarak geri dönüşümde kullanabiliyorlar. Örneğin Avustralya'da Sidney'de siz bahçenizi eğer çeşmeden gelen suyla sularsanız ceza alırsınız. Yani sizi tutuklarlar ve size bir şekilde para cezası verirler. Çünkü bu yasak ve orada bir bina yapılırken mutlaka yağmur suyunu depolayacağınız alanı da yapmak zorundasınız. Bu bir yapım, inşaat koşulu olarak oranın yasalarına girmiş durumda. Biz henüz bu durumda değiliz. Yani bizim bina inşaat koşullarımız içinde böyle bir şey henüz yönetmelikler içinde dâhil edilmiş değil.

Kirli suyu kullanan ülkeler var. Bazı ülkelerin suları o kadar az ki bir ülkenin atık suyunu diğer bir ülke kendi ülkesinde tarımsal amaçlı olarak ya da bir konut içinde örneğin kendi kullandığı atık suyu tekrar geriye dönüştürerek onu başka amaçla bahçe sulamada ya da başka nedenlerle kullanması söz konusu olabiliyor. Bu konuda da çok yaygın uygulamalar söz konusu. Diğer taraftan kentsel mekâna

baktığımızda bu mesele Chicago'dan bir örnek Türkiye'den de örnekler var aslında bununla ilgili olarak, var olan ekolojik birimlerin niteliğini sürdürmesini kolaylaştıracak arazi kullanım kararları almak. Örneğin dere koridorlarının yapılaşmaya açılmaması hem belki selin etkisini azaltacak olan bir uygulama, diğer taraftan oradaki su kalitesinin de sürdürülebilirliğini sağlayacak olan bir uygulama olabilir. Çatıların yeşil olması, mesela Amerika'da yeşil çatılar, bunları sadece çok hoş buldukları için yapmıyorlar aslında. Neden yapıyor olabilirler diğer taraftan? Ekonomik nedenle de yapıyorlar aslında. Çünkü yapı kullanım izni alırlarken bu yapılarla ilgili olarak yeşil çatısı varsa eğer o binaların ödeyecekleri para daha a olmuş oluyor veyahut yapı kullanma izni, inşaat alanı daha fazla teşvik edici olabiliyor. Bu tür teşviklerle aslında o yapıların saldığı sıcaklıkların sıcaklığı arttırma etkisini azaltmak da böylece mümkün olabiliyor.

Bir örnek, bu yine Amerika'dan bir örnek, Boulder, bu üniversite şehri aslında. Çok küçük bir şehir, fakat tamamen sahip olduğu doğal verilerin sınırlarını dikkate alarak gelişmiş olan bir kent. Çok büyük bir kent değil, ama Türkiye'de de bir sürü bu orta büyüklükteki bu kentlerde çok rahatlıkla uygulayabileceğimiz bir şey aslında, belki küçük kentlerden başlayabilmek, çok fazla yoğun yapılaşma baskısı altında olmayan kentlerde bunları geliştirmeye çalışmak da çok daha uygulanabilir bile olabilir. Temel hedefleri buradaki yerleşmede hava kalitesini sağlamak, su kalitesini kontrol altına almak, eğitim, nüfus yoğunluğunu kont-

rol altında tutmak, yeşil alanların etkinliğini sağlamak ve ekonomik gelişmeyi canlı tutmak. Böyle bir hedefi var bu yerleşmenin. Bu gördüğünüz alan aslında doğal bir göl değil, burası tamamen yağmur sularının ve yerleşmenin içinden geçen derenin ki onu da göstereceğim şimdi size, o da bu, yerleşmeyi ikiye bölen bir dere var ve bu derenin su miktarını kontrol altında tutmak için yapay bir sulak alan oluşturulmuş. Bu sulak alan hem bu derenin taşkın riskini ortadan kaldırmak amaçlı, hem de oradaki yaban hayata bir yaşam alanı sunmak amaçlı. Böylece hem doğal tehlike riskleri bertaraf edilmiş oluyor, hem de doğal alanlar bir şekilde desteklenmiş oluyor ve yerleşme çok zengin, işte bir taraftan dağlık alanları var, çok düzlük alanları var. Yani hem düz ovalar, tarıma uygun alanlar, diğer taraftan işte çok zengin topografik ve jeomorfolojik oluşumlar söz konusu bu alanda. Bunların hepsini zengin bir katkıyla ve farklı kullanımlar yükleyerek, ama bunların varlığını sürdürmesine engel olacak kullanımlar değil bunlar, insanları u alanlara çekmeye çalışarak yerleşmenin gerçekten hem doğal yapısıyla hem de kültürel yapısını canlı tutmak hedeflenmiş durumda.

En küçük su toplama alanları dahi yeşil alan olarak bırakılarak bu alanların su toplama kapasitesini arttırmak hedeflenmiş bu yerleşmede. İnsanın yürüyerek veyahut bisikletini kullanarak bir yerden bir yere erişmesi ki Amerikan şehirleri için araç çok önemlidir Amerikan şehirlerinde, burada tamamen aracın yanı sıra tabii diğeri de çok önemli bir şekilde kullanım halinde. Bu kampus alanı Colorado Üni-

versitesinin kampus alanı ve bu kampus alanı bu derenin bulunduğu alana asılmış durumda. Yani şöyle bir şey hedeflenmiş, bu dere aslında kamusal kullanımların asıldığı bir kanal haline gelmiş ve böylece yoğun özel yapı yapma baskısından bir şekilde bertaraf edilmiş. Yani hem orada çok fazla insanın evi, konutu bulunmadığı için bu tür el olması durumunda büyük açık alanlar var, suyun emilmesi mümkün oluyor. Diğer taraftan da insanlar işte sel etkisini bertaraf etmiş oluyor bir şekilde ve bu su kaynağı yazın burada insanların gelip suya girdiği, serinlediği bir plaj haline bile geliyor ve bu suyun miktarı alternatif kanalı var. Eğer su çok yüksekse o kanala kaydırılarak bu suyun miktarını dahi kontrol altında tutuyorlar yazları. Tamamen kamusal kullanımlar, kitaplık, adliye, kütüphane, hep bu dere boyunca asılmış olan kullanımlar. Kent merkezi de son derece insan odaklı ve insanın rahat hareket edebilmesini kolaylaştıracak bir düzenlemeyle planlanmış durumda.

Bu da Türkiye’de, burası da Türkiye’de Boulder’e topografik açıdan çok benzeyen bir yer, Çanakkale’nin Biga İlçesi. Onun da ortasından bir dere geçiyor, çay geçiyor, Biga Çayı. Bakın burası da aynı, yani o kadar benziyor ki birbirine, fakat birinde biz buraya tamamen sırtımızı dönmüşüz, hiç o insan odaklı bir yaklaşımla bu alanın planlanmasını yapmamışız. Hem su kaynağının su kalitesini bozmuşuz, hem de aslında burada bir sel olsa bütün bunlar su altında kalacak veya bu alanla bir şekilde o suyu emme kapasitesini bu alanın ortadan kaldırmışız.

Bir başka örnek, bu da Boston'dan; bu büyük bir kent, burası bir metropoliten alan, İstanbul kadar olmasa da sonuçta son derece yapılaşmış bir alandan bahsediyoruz ve burada da bir nehir var, Charles Nehri. Bu da bir şekilde bu nehir boyunca, bu havzası boyunca yerleşmeleri içinde barındırıyor. Burada da seller yaşanmış, ama 68'de yaşanan selde eğer bu sulak alanları ve barajı eğer bu alanda düşünmemiş olsalar çok daha fazla zarar verici etkileri olabileceken gerçekten bu açık bıraktıkları alanlar nedeniyle su emilme kapasitesi buranın felaketin büyümesine engel olmuş. Yine burada da bu şey boyunca gördüğünüz gibi şekilde nehir boyunca çok farklı alanlarda farklı amaçlı kullanımlar geliştirilmeye çalışılmış ve insan bu alanlara çekilmeye çalışılmış. Aslında yasalar tabii ki çok önemli, ama en temel şey insan aslında. Yani insan eğer bunu talep ederse, biz bu alanların insanlar tarafından nasıl kullanılabilceği konusunda eğer duyarlılık kazandırabilirsek hep beraber, yasalar da bunlar yönlendirebilirse tabii ki uygulamalar daha farklı olacaktır.

Bir başka örnek yine Colorado'da Plack Nehri boyunca yine benzer şekilde, burada da yine hem tarım alanları, hem insanların kullanabileceği rekreasyon alanları, diğer taraftan da insanların özel, daha sınırlı özel mülkiyetin gelişebileceği alanlar bu alandaki yine benzer sel tehdidinin bertaraf edilmesiyle ilgili güzel bir uygulama. Gene burada da örnekleri görüyorsunuz, kano alanları, bisiklet alanları.

Bir başka uygulama da yine, yani kentsel alanlarda ekosistemleri destekleyebilecek uy-

gulamalardan bir tanesi de kentsel tarım uygulamaları. Son yıllarda giderek yaygınlaşıyor. Örneğin Antalya'dan İstanbul'a gelen tarım ürünleri gelinceye kadar acaba biz İstanbul'un etrafındaki olanaklarla üretsek bazı ürünleri bunun çevreye olan maliyeti ne kadar olurdu diye düşünersek belki bu etkiyi, yani çevre üzerindeki ayak izimizi daraltmak için bu tür uygulamaların yaygınlaşması lazım ki İstanbul belki bunun en rahat uygulanabileceği alanlardan bir tanesi. Çünkü göçle gelen çok ciddi bir nüfus var İstanbul'da ve bu nüfusun büyük bir kısmı da etkin olarak işgücüne dönüşemiyor. Kadınları düşünürseniz en başta, yarısını en azından bu göçle gelen nüfusun ve onların beraberinde getirdikleri çok ciddi bir hafıza var. Biz ona sosyoekolojik hafıza diyoruz. Yani daha evvelinden yapı geldikleri pratiklerini kentsel alanda devam ettiremiyorlar maalesef ve bu unutulmaya mahkum oluyor. Örneğin ben ormana gitsem ormanda toplanacak mantarları bilemem. Bilmiyorum sizler bilir misiniz, ama ne kadar doğal çevreyle ilişkiniz, etkileşiminiz devam ediyor, benim ailemde şu an bir tek babamla annem biliyor bu konuyu. Eğer bunlar, bu tür bilgiler bize gelmiyorsa çok basit bir şey, ama geçenlerde bir çocuk, benim sınıfımdaki öğrencilerimden bir tanesi böğürtlenin ağaçtan toplandığını söyledi. Yani bunlar bir şekilde doğayla etkileşimimiz azaldıkça neyin nereden geldiği konusundaki bilgileri de unutuyoruz ve kaybolmaya mahkum oluyor. O nedenle İstanbul kentsel tarım konusunda çok ciddi potansiyelleri olan bir kent haline gelebilir, alan da uygun. Birazdan dinleyeceğiz kentsel tarım alanları İstanbul'daki na-

sıl değişiyor, bunları nasıl daha etkinleştirebiliriz, belki bu konuda bize mesajlar verebilir bu anlamda ve Türkiye’de bu ilk başlamış. Yani cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk Orman Çiftliğinde kentsel tarım yapılmaya başlanmış aslında. İstanbul çok daha eskilere dayanan bir kentsel tarım deneyimine sahip bir kent. Çünkü Bizans’tan, Osmanlı’dan gelen uygulamalar var. İşte İstanbul’un farklı yerlerindeki tarım ürünleriyle ilgili duymuşuzdur hepimiz.

Birçok gelişmekte olan ülke, mesela Bolivya’da, mesela Küba’da sadece tarım değil, Castro bütün açık alanlar tarım alanı olarak kullanılacak diye mesaj vermişti. Çünkü o kadar bir ambargo kondu ki üzerlerine bu nedenle kendi alanlarını tarım olmasa bile, yapılmassa bile dava evvel bütün toprağını bu yönde geliştirmek durumunda olduklarını halkıyla paylaşmıştı. Bu nedenle kentsel tarım ülke politikalarıyla da zaman zaman kimi ülkelerde özellikle çok yaygın kullanılmış uygulamalardan bir tanesi. Örneğin Chicago’da burada gördüğünüz eski tekerlerin içlerine toprak koyarak dahi insanların evlerinde, çatılarında, bahçelerinde tarım yapabilmeleri söz konusu.

Bir başka uygulama kentsel yapılaşmanın ekolojik perspektiflerle geliştirilmesi. Yani yapıların tükettikleri enerjilerin, çatılarının malzemelerinin daha doğal yapıyı destekler yönde geliştirilmesi, bu yönde de çok ciddi politikalar geliştiriliyor son yıllarda. İşte green urbanism, yeşil şehircilik, ekolojik şehirler, akıllı şehirler, ne bileyim slow, yavaş şehirler diye böyle yeni yeni şehirlerle ilgili pek çok uygulamalar dünyada yer almaya başladı. Bunlar da önem-

li katlılar aslında, yani bizi yönlendirebilecek katkılar ve bizim de belki mevzuatımızla, uygulamalarımızla kentsel alanlarımıza yansıtabileceğimiz bunlardan çok ciddi şeyler olabilir.

Son derece yapılaşmış alanlardan yine bir örnek, bir yapı adası içinde Berlin’de yapılan bir uygulama. Burada da çatı bahçelerinden kaldırımlardaki uygulamalara kadar o alanın nasıl daha çevreyle uyumlu bir hale getirilebileceği konusunda uygulama örneğini görüyoruz. Berlin gerçekten bu konuda hem biyolojik çeşitliliğin korunması, geliştirilmesi konusunda, hem de bu anlamda yeşil tasarımlarla ilgili uygulamalarıyla çok önemli olan bir kent ve bir metropoliten alan. Orası da yine çok yapılaşmış bir kent diye bakabiliriz.

Yeşil çatı uygulamaları demiştik. Bu sadece güzel görünsün diye yapılan bir şey değil elbette ki, yani siz de öyle düşünmüyorsunuzdur eminim. Yani bir taraftan ısıyı azaltmak, yapılardan yansıyan ısınmayı etkilemek, yani onu azaltmak, diğer taraftan havadan yağmurla gelen suyu tutmak, havanın nemini kontrol etmek, tozu tutmak. Yani bu yüzeylerin bitki olmadığını düşünün, tozu o zaman çok daha katman bir etki yaratacak. Bunların tasarımlarıyla ilgili şeyler. Duvarlar yeşil olmaya başladı, İstanbul’da da bunlarla ilgili uygulamalar görüyorsunuzdur. En son bizim kampusta metro çıkışı çok ciddi bir sert zemin kaplıydı, neyse orayı yeşillendirdiler. Bunu hep düşünüyorduk zaten bunu ne zaman yapacaklar diye, nihayet onu yaptılar. Siz de etrafınızdaki farklı uygulamalarda yeşil çatıları görüyorsunuzdur muhakkak. Bu Madrid’den bir uygu-

lama, yeşil duvar; havaalanına girerken bu tür yeşil duvarlar yapmaya başladılar, onları görüyorsunuzdur. Hepsi, bu duvar eğer yeşil olmasaydı çok daha fazla ısı yayacaktı etrafına, ısıtacaktı bulunduğu ortamı. Bir ağaç olsa bu ortamda değil mi oranın sıcaklığını ne kadar farklılaştırır gölgesinde dursanız, dışarısı ne kadar fazla sıcaktır. Bu nedenle yeşil çatı ve duvar uygulamaları giderek yaygınlaşan bir uygulama.

Diğer taraftan biyolojik çeşitliliğin de korunmasını sağlayan bir şey. Biyolojik çeşitlilik böyle söylem olarak bilmiyorum ne kadar duyuyorsunuz etrafınızda, ama çok önemli bir konu. Çünkü bir tane türü, bir şeyi ortadan kaldırdığınızda onun o besin zincirinde, doğadaki o birinin diğerinden beslenmesi halkasının çekilmesine bağlı olarak o sistemi çok olumsuz etkiliyor. Kuşları kaldırdığınızda keneler artıyor, işte bu çok basit bir şey, çok yaygın olarak duymuşsunuzdur. Bu nedenle biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak çok hassas bir konu.

İstanbul Haliç'i söylemiştim size; Haliç Çevre Koruma Projesi 2003 yılında dünya Metropolis Ödülünü aldı. Yani Metropol Şehirler Birliğinden çevre ödülü aldı İstanbul. Bu Haliç'teki Haliç'in temizlenmesi süreciyle ilgili olarak, işte altındaki, zeminindeki kum balığını görmek, o kum balığının orada yaşadığının tespit edilmesi zeminin artık çamur olmadığının göstergesi olduğu söyleniyordu. Şimdi önemli uygulamalar var elbette, ama çok ciddi de şeyler var, tam tersi uygulamalar da var İstanbul'la ilgili olarak. İstanbul evet, hassas bir alan olduğunu söylemiştim. Mesela şunu

göstermek istiyorum size, şimdi İstanbul'da bu üç numaralı gördüğünüz alan, bu bizim hazırladığımız bir şey aslında, var olan bir proje değil. Bir konuda görüş istenmişti üniversiteden, biz de onunla ilgili bir şey geliştirmiştik. Fakat ciddi olan Marmara'da, yani Boğaz'da Kadıköy Yakasından tarihi yarımadaya bağlanacak olan raylı sistemin yanı sıra bir tüp geçiş daha olacak, bunu duymuşsunuzdur, karayolu geçişi. Şimdi karayolu geçişi belki dünyadaki en hassas...

SALONDAN- Tehlikeli.

Doç. Dr. Azime TEZER- Tehlikesini mühendislerle danışmak lazım, ama ben doğrusu hem kültürel miras hem de buranın doğal açıdan hem de kentsel mobilitenin sağlıklı gelişimi açısından doğrusu bunun ne kadar sakıncalı olabileceğini bir kere daha burada vurgulamak istiyorum. Çünkü bu sahil yolu zaten kentle denizin arasında çok ciddi set koyuyor, orada doğal olmayan bir sınır inşa etmiş durumdayız. Bir de şimdi karşıdan bir o kadar daha trafiği yine oraya bağlayacağız. Biz dün havaalanına gitmeye çalışıyorduk. O trafik şu an cuma akşamı için böyle bir şey gösterirken bilmiyorum bir de karşıdan diğer trafik bağlanırsa ne olacak?

Şimdi insan odaklı demiştik biraz evvel, insan odaklı yaklaşımda burada belki trafiğin etkisinin en az görülmesi, olabildiğince belki de yayalaştırmanın burada çok yaygınlaşması, çok insanı çok hızlı ve çok çabuk taşıyabilecek sistemlerin burada yaygınlaşması taşıttan ziyade değil mi? mesela bunu metrobüste gördük, İstanbul'a ne yapsanız işler. Çünkü öyle

büyük bir talep var ki ister metrobüs yapın, ister raylı sistem yapın, ne yaparsanız yapın o çalışır ve anında dolar. Metroyu nasıl yaşıyoruz şu an, ful çalışıyor değil mi, hiç problem var mı? Aynı şekilde buradan sahil yolundan bir hafif metro olsa aynı şekilde anında dolar diye düşünüyorum, ama bunu taşıta ayırmak çok büyük bir adaletsizlik bence ve insanlar her şeyi, hepimiz aslında normal karşılıyoruz. Halbuki hiç normal değil. Yani bir kentte üç saat, dört saat ulaşımda takılı kalmak hiç normal değil. Bugünün çağında, yani bu çağda, bu gelişmişlik düzeylerinde baktığımız zaman ülkelerle bu hiç normal bir şey değil. Arabalarımızda bu kadar saat beklemek, para harcamak, ekonomik, havayı kirletmek hiç normal değil. Yani yatırımlarımızı işte hakikaten o zaman belki vatandaş olarak sizlerin de yol göstericiliğiyle tabii ki buna karşı durmak gerekir. Yani üçüncü bir köprü yapıldığı zaman neden bu kadar ciddi bir kamusal yatırımın bu kadar az sayıda insanın kullanabileceği bir hale yatırılması gerekiyor diye hak aramamız gerekir. Benzer şekilde burada da aynı durum geçerli.

Şimdi mevzuat çok önemli bence, yani bu ekolojik yapıyı destekleyecek bir içerikte ve perspektifte olması mevzuatımızın çok önem taşıyor diye düşünüyorum. O nedenle kent- sel planlamayı yönlendiren en temel araçlardan dır çünkü yasal araçlarımız. Mesela Çevre Kanunu'na baktığımızda Çevre Kanunu'nda aslında çevre koruma odaklı bir şey var, edilgen bir yapı. Kirlendikten sonra ne yapılır, kim neyi öder, böyle bir şey çıkıyor ortaya genel hatlarıyla. Orman Kanunu, benzer şey aslında

burada da geçerli. Şimdi bunlar da nasıl değişecek onu da bilmiyorum, tamamen değiştirecekler mi, çünkü bakanlıklar değişti, yeni şeyler ekleyecekler mi? Bu konuda belki sizler fikir verebilirsiniz. Toprak Koruma Kanunu çıktı mesela, o kanun çerçevesinde de arazi kullanımını belirlenmeye çalışıldı, ama bu kentsel arazi kullanımından farklı bir şekilde tarımsal arazi ve diğer yapılaşmış alanlar dışındaki arazilerin kullanımı, temel kullanım alanlarını belirlemeyi hedefliyordu. Bu kanunun da çok önemli olduğunu düşünüyorum, planlamayı ve mekânsal planlamayı yönlendirecek çok ciddi bir kanun, önemli bir kanun olduğunu düşünüyorum doğrusu. Ancak bunda da benzer şekilde ekosistemlerin sürdürülebilirliğini sağlayacak bir perspektifle değerlendirildiğini düşünüyorum doğrusunu isterseniz.

Sonra bir başka kanun 3194 sayılı İmar Kanunu; yine bizim meslek alanımızla ilgili olarak çok ciddi olarak bizim kullandığımız ve bizi etkileyen bir kanun. Hem yapısal boyutla ilgili hem de alan kullanımlarıyla ilgili yönlendirici hükümleri var. Bölgesel ölçekten kentsel ölçeğe kadar ilgilendirecek olan hükümleri içeriyor. Fakat bunda da çok ciddi olarak, yani ekosistem servislerini dikkate alan ve ekolojik yapıyı destekleyici bir perspektifle yeniden gözden geçirilmesi lazım. Çünkü en ciddi revizyon bence 99 Kocaeli depremi sonrasında yapıların sağlaştırılması, sağlamlaştırılması ve alanların, yani yapı yapılacak alanların belirlenmesiyle ilgili konularda açıklık getirmeye başladı. Fakat ekolojik yapının sürdürülebilirliğiyle ilgili bir sınırlandırıcılığı olduğunu düşünmüyo-

rum yine 3194 Sayılı Kanun'un. Bu nedenle bunda da yeni bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini düşünüyorum.

Ben de bir örnekle bitireceğim konuşmamı, biliyorsunuz biyosfer dünyanın içinde yer aldığı canlı küre, biyosfer'de bunun modeli. Bir laboratuara canlı küreyi koymaya çalışmışlar bilim adamları. Yani dünyadaki işte o hava hareketlerini, böceklerin artması, işte bitkilerin yayılmasını, insanların etkisini, bir şekilde bunu laboratuvar ortamında nasıl deneyebiliriz ve bunu geleceğe yönelik olarak dünya üzerindeki gelişmelerde de nasıl kullanabiliriz diye bir bilimsel araştırma. Bunun üç ayağı var diyebiliriz. Bir eğitim amaçlı, diğeri araştırma ve geliştirme amaçlı, bir de kaynak yaratma, araştırmaya kaynak yaratma amaçlı hedefleri var. Şimdi ne olmuş, bakın bunu okuyacağım, bu gerçekten çok çarpıcı.

Rockefeller Üniversitesi'nden Joel Cohen ve Minnesota Üniversitesi'nden David Tilman Science Dergisindeki makalelerinde söz konusu girişimin sonucunu şöyle ifade ediyorlar. "*Biyosfer-2 Projesi özgün tasarımında ve yapımında kullanılan muazzam kaynaklara rağmen, 1984'den 1991'e kadar yaklaşık olarak 200 milyon Amerikan Doları ve milyonlarca dolarlık işletme bütçesine rağmen, sekiz insana yeterli besin, su ve hava ile iki yıl boyunca geçindirecek kapalı bir sistem oluşturmanın imkânsızlığını kanıtladı. -yani bir şey yapamamışlar- Biyosfer-2 yönetimi, Biyosfer-2'yi dışarıdan destekleyecek neredeyse sınırsız enerji ve teknolojinin mevcut olmasına karşın, pek çok beklenmeyen problem ve sürprizle karşılaştı.*" Sonuç olarak

Popülasyon Profesörü Coel Johen ve Ekoloji Profesörü David Tilman söz konusu projeden çıkarılması gereken dersi şöyle özetledi. Hiç kimse doğal ekosistemlerin insanlara bedava olarak sunduğu yaşam destek hizmetlerini temin edecek sistemlerin nasıl tasarlanacağını henüz bilmiyor. Bu nedenle en kolayı var olanı sürdürülebilir kılmak. Yani bunun üzerine olabildiğince hassas davranmak, son derece narin bir şeyi elimizde tutuyormuş gibi yaklaşmak gerekir diye düşünüyoruz.

Av. Hüseyin ÖZBEK- Değerli meslektaşlarımız, ilk bölümde, ilk sunumda Kadioğlu Hocamız ve Tezer Hocamız sunumda bulundular. Çok dikkat çekiciydi, gerçekten yararlandık. Bu tür etkinlikleri biz daha sonra çözümünü kitapçığa dönüştürüyoruz, baro kitapçığımızdan oradaki sunumlardan daha geniş bir meslektaş halkamızın yararlanmasını istiyoruz. Tabii bu Yönetim Kurulu'nun kararıdır, benim tek başına bir karar vermem mümkün değil, ama son derece dikkat çekici ve yararlı bir sunumdu. Bundan sonraki değerli katılımcıların da aynı şekilde bizi etkileyen ve dikkat çeken sunumlar yapacaklarına inanıyorum.

Şimdi iki hususu kısaca belirtmek istiyorum: Sunumlar görsellikle desteklendiğinde daha kalıcı oluyor, bilgiye dönüşüyor bizim açımızdan ve etkileyici de oluyor. Şimdi Tezer Hocamız kentlerdeki, kentlerin kent içindeki böyle ekolojik bir dengenin sağlanması açısından da metropol kentlerin çevresindeki tarımsal alanlar veya tarımsal faaliyete ayrılmasının önemine de dikkat çekti. Bu ilginç, şimdi bizim kafamız ve anatomik yapımız, kollarımız, ba-

caklarımız belli bir orantı halinde, bizi ayakta tutan, yerçekimiyle uyumlu ve hareket etmemizi sağlayan kafamız şimdikininkin beş misli olsa herhalde bu denge sağlanmaz veya bir kolumuz bunun iki misli olsa ağırlık ve hacim olarak bir denge bozulur. Bir dengenin uyumu anlamında, bir bütünlük anlamında anatomik bir anlam kazanması için demek ki, bu oranlar gerekiyor.

Şimdi Beyazıt'ta geçtiğinizde Sultanahmet'ten geçtiğinizde bugünlerde Fatih Belediyesi'nin binaların cephe düzenlemesi yaptığını görürsünüz. Şu anda Sultanahmet tamamlandı benim gördüğüm kadarıyla, Beyazıt'ta devam ediyor. Beyazıt'tan Laleli'ye doğru devam ediyor. Ana caddeler üzerinde böyle cephe düzenlemesi ve bir makyaj yapılıyor, ama bir makyaj yapılırken, cephe düzenlemesi yapılırken oh ne iyi, bu reklam kirliliğinin de, görüntü kirliliğinin önüne geçti, cepheler daha çok beyaz ağırlıklı olan bir görünüm kazandı ve düzenlendi diyebilirsiniz, ama mimarinin biraz kenarından geçmiş olan var, biraz daha böyle bir mimari kültüre, kent estetiğine, kent mimarisine ve böyle çok yüzeysel bile olsa o konuda bilgisi olanlar görürler ki, bir mahallenin, bir semtin, bir kentin bir dokusu vardır, mimari kimliği vardır, bir şahsiyeti vardır. Yapılan makyaj ve cephe düzenlemesi bu estetikle, bu geçmişle, bu mimari kültürle, mimari geçmişle örtüşmezse ortaya daha tuhaf bir şey çıkar. Şimdi mesela, Beyoğlu'nun Artnuvo ... geçen yüzyıldan kalma bir mimari kimliği var, bir estetiği var. İtalya'dan ve Avrupa'dan bir etkilenme var, ama şimdi Beyazıt'taki mimari doku, arka plan, Gedikpaşa, Kapalıçarşı tarafı, Sul-

tanahmet'teki mimari doku, Küçük Ayasofya, diğer yerlerdeki mimari doku ve kültürel geçmişle o tramvay yolu üzerindeki o cephe düzenlemesi birbiriyle örtüşüyor mu? Oranın mimari geçmişine uyumlu mu, değil mi? Daha tuhaf bir şey, daha olumsuz bir şey olumlu bir şey yapalım derken ortaya çıkabilir. İşte bunun için bütüncül bir bakmak, kentin kültürüyle uyum noktalarını yakalamak, kentin kültürel kimliğini yakalamak çok önemli.

Şimdi Türkiye'de bir ara denilirdi ki, Türkiye tarımsal anlamda dünyada kendi kendine yeten 7 ülkeden biridir ve benim çocukluğumda fi tarihinde ben ilkokuldayken de nüfusumuzun ağırlıklı oranı köylerde yaşardı, kırlarda yaşardı. Kent nüfusu ağırlıklı değildi. Türkiye'deki sosyoekonomik değişim sonunda kentlerdeki nüfus yoğunluğu ve nüfus ağırlığı çok dengesiz ve orantısız bir biçimde, kanse-rojen bir biçimde arttı, Türkiye'de bu anlamda dengeler değişti. Ekonomik dengeler değişince kültürel dengeler de altüst olur, yeni bir şekillenme olur. Metropol kültürü ortaya çıkar, kültüre benzemeyen bir kültür. O ayrı bir boyut, tabii bunlar konuşulacak. Şimdi sıra ziraata geldi, sıra tarıma geldi. Bu anlamda cemaatin yarısını da kaybettik arkadaşlarımızın, tabii her yönden kayıptalar, aslında onu vurgulamak lazım. Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı Sayın Ahmet Atalık Hocamız ziraat mühendisi, buyurun hocam, söz tarımın, söz üreticinin.

Ahmet ATALIK

Arkadaşlar, hepinize mensubu bulunduğum Ziraat Mühendisleri Odamızın sevgi ve saygılarını sunuyorum. Mikdat Hocam afet, afet diye anlattı. Bir arkadaşım bir gün ben de ya afeti gördün mü, duydun mu dediğimde *“ya, sizin bahsettiğiniz afet senede bir kere, iki kere oluyor, benim afet her gün başımda”* dedi. *“Hayırdır”* derken sorunun cevabı da aklıma geldi. Eşinin adı Afet’ti. Bundan sonra isimlerimizi koyarken afetler çoğalacağına göre biraz dikkat etmekte fayda var, erkek arkadaşların da evlenirken isim konusunda çok titiz davranmaları gerekiyor galiba.

Kısaca şu gördüğümüz tablo neticesinde dünyamızı ısıtıyoruz. Mikdat Hocamız her şeyi anlatır da, bir konuyu belki es geçer diye bir slayt koymuştum arkadaşlar, onu da kaçırmadı, söyledi. Sera gazı küresel ısınma dediğimizde öcü gibi görüyoruz, aslında sera gazı bizlere yaşam veren ortamın oluşması için gerekli olan gazlar, ama yine sunumunda hocamın bahsettiği üzere bunları fazlalaştırdığımızda bizi fazla ısıtmaya başlıyorlar. İşte tehlikeli olan yanı o, yoksa dünya bir ucundan bir ucuna muhtemelen buzlarla kaplanır, muhtemelen de hayat olmazdı sera gazları olmasaydı ve biyolojik, biyoçeşitlilik açısından baktığımızda yine hocalarımız ve bilim insanları ne diyorlar? İklim kuşaklarının kuzeye doğru kaymasından bahsediliyor, dolayısıyla bizim için sınırlar var, bu bizler için sınırlayıcı bir etki yaratıyor. Ancak bitkiler ve hayvanlar ve böcekler için bir sınırlama yok, onlar o iklim kuşaklarıyla birlikte

hareket edecekler, ama nüfusu artan dünyada kentlerin ve geniş tarım arazilerinin oluştuğu bir dünyada ve kimyasalların kullanımının arttığı bir dünyada pek çok böcek, bitki ve hayvan ne yazık ki, tarım arazileri ve kentlerle karşılaştıklarında daha kuzeye gidemeyerek nesilleri tükenecek gibi gözüküyor.

Ben tarım açısından iklim değişikliğine ve etkileşimine bakacağım, ama genel kültür olması açısından bir bakanlığımız var tarımla ilgili, tarımın çok sade bir tanımına bakalım, Bakanlığımızın ismi üzerinden iklim değişikliğine devam edelim. Ne diyor? *“Toprağı ve tohumu kullanacaksın, bitkisel ve hayvansal hammadde üreteceksin ve bunları da yarı ve tam mamul haline getireceksin”* diyor. Tarımın çok sade tanımlaması bu, alt kategorilerine baktığımızda bitkisel üretim, hayvansal üretim, tarım teknolojileri ve balıkçılık girer içerisine. Bununla ilgili Bakanlığın adı şu an ne? Yeni değişti, belki tam ismini bilemeyenler olur: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Şimdi hayvansal üretim tarımın içinde var zaten, tarım ve hayvancılık ismi çok bariz yanlış bir isim. Gıda da tam mamul, yarı mamul haline ürettiklerini getireceksin sanatı diye tanımladığına göre tarım, belki gıda da olmayabilir, belki bir nebze olabilir. Asıl bakanlığın adının olması gereken isim Tarım Bakanlığı desek kafiydi, ama Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bence bu isim eksik isimdir. O zaman bakanlığın adı Gıda, Tarım, Hayvancılık, Bitkisel Üretim, Balıkçılık Bakanlığı olmalıydı.

Bakıyoruz, iklim değişikliği olursa karnımız nasıl doycak, bizi nasıl etkileyecek? Bizi etki-

lemesinin yanında bu sektörde neler var diye merak edip baktığımızda tarımın çok fonksiyonlu karmaşık bir sistem olduğunu görüyoruz. Birçok hayatımızdaki teknolojilerin kullanımına fayda getiren, hammaddelerini üreten, elektronik sanayini dahi düşündüğünüzde taşındığı ambalajları tarım üretir arkadaşlar, yani her şeyiyle iç içedir. Tarımın hasar görmesi tüm sektörlerin hasar görmesi anlamına gelir ve tarım üstü açık bir fabrikadır, iklim değişikliğinden en başta etkilenecek, en hızlı etkilenecek sektörlerin de başında gelmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 40'ının temel geçim kaynağı ve dünyadaki arazilerin de yüzde 40'ı tarımsal üretimde kullanılıyor.

Bakıyoruz, ülkemizde insanların yüzde 24'ü kırsalda yaşıyor, ama Sayın Bakan kırsalda yaşayan nüfusu çiftçi diye kabul ediyor yanlış bir şekilde ve çiftçi nüfusumuzu tarım nüfusumuzu azaltmamız lazım diye korkunç bir kırsal alanı boşaltma faciası bugün Türkiye'de yaşanan politika. Ekonomiye etkisine baktığımızda tarım gayrisafi yurtiçi hasılanın yüzde 99'unu, istihdamın yüzde 24'ünü, ihracatımızın da yüzde 9'unu sağlıyor ve toplam tarım alanlarımız 39 milyon hektar, bunun yarısı tek yıllık bitkiler, yüzde 8'i çok yıllık bitkiler, yüzde 2 gibi az bir kısmı sebze alanlarından oluşuyor ve yüzde 37'lik kısmımız da çayır ve meralardan oluşuyor.

Mevcut tarım arazilerimizin sadece 1/5'ini şu anda sulayabiliyoruz. Ta Toprak Su vardı, birçoğunuz, genç arkadaşlar hiç hatırlamaz, ben yaş ve üstündekiler, ben yaştakiler biraz hatırlar, ben yaştan biraz büyük olanlar çok

iyi hatırlarlar. Toprak Su vardı, Toprak Su'nun 1980 yılında hesap kitap ettiği ve yayınladığı bir rakam vardır: *“Türkiye’de ekonomik şartlar altında sulanabilecek alan 8,5 milyon hektardır”* der. Hâlâ 8,5 milyon hektar konuşulur arkadaşlar, 1980’den 2011’e 31 yılda bunun üzerine kimse bir taş, bir tuğla koymamıştır ki, 1980’den sonra da tarımımız liberal politikaların altında özel sektörü açılma kaydı tutulmama ve kârlı üretime dönüp, diğer alanlarda it-halatçı olma gibi bir politika hedeflemiş ve kırsal alanı çok hızlı bir şekilde boşaltmıştır. Bu sulayabildiğimiz alanın dışında ne yapmış ne yağmur yağarsa, ona göre tarımsal ürün yapıyoruz. Bu yüzden yağmurun düşme miktarının yanında düştüğü periyotların da nasıl olduğu çok önemli. Örneğin, pamuğun tam hasadı geldiği bir anda Antalya’yı, güney illerimizi seller vurdu, dolayısıyla Türkiye’nin pamuk üretimi bu sene bitti, mahvoldu. İklim değişikliği tarım etkisine baktığımızda arkadaşlar, üç etkileşim içerisinde olduğunu görürüz.

İklim değişikliğini etkileyen yönü vardır tarımın, iklim değişikliğinden başta etkilenecek sektörlerdendir ve iklim değişikliğini azaltabilecek bazı yönleri vardır. İklim değişikliğini etkileyen yönüne baktığımızda arkadaşlar, özellikle geniş getiren hayvanlar geniş getirmeleri esnasında atmosfere metan gazı bırakırlar. Bu durumda ne kadar geniş bir hayvancılık yapılırsa dünyada hayvanlardan kaynaklı o denli metan gazı artmasıyla karşılaşılır ki, burada da dikkat edilmesi gereken bir nokta merada beslenen hayvanla ticari yemle beslenen hayvanın bıraktığı metan gazları arasında da ol-

dukça farklılık var. Yani bu da bize gösteriyor ki, hayvanın öncelikli yeri meralardır. Bakıyoruz, mekanizasyon tarımda başlayınca araziler geniş sürülmeye başlandı, biçerdöverler çıktı, ilaçlamalar makinelerle yapılmaya başlandı. Bunlarda ne kullanıyoruz? Fosil yakıtları kullanıyoruz. Mikdat Hoca anlattı, yeraltındaki petrolü çıkardık ve atmosfere karbon olarak bu vasıtalarla veriyoruz ve tarımın makineleşmesi, endüstriyelleşmesi iklim değişikliğini de hızlandıran bir faktör olarak karşımıza çıktı. Bu noktada da şuna değinmeden geçemeyeceğim: Dünyadaki arazilerin yüzde 90'ı iki hektar işletme büyüklükleri tarımsal işletmelerin ve yüzde 10'luk kısmı geniş arazilere sahip. Yani bugün şirket tarımı dediğimiz o modern tarım olarak nitelendirdiğimiz araziler insan gücüne dayalı değil, makine gücüne dayalı işleniyor ve tarımsal üretimde bulunuluyor. Hani bir görüntü vardı ya kuzeydeki elektrik daha fazlaydı, yanıyordu, güneyde daha az elektrik gözüküyordu. Üretim de aynı, kuzey makine gücünü kullanıyor, işin kaymağını yiyor, güney insan gücüne dayalı yaşıyor ve ayın iklim değişikliğinden eşit miktarda pay alıyor. O zaman da dünyada iklim adaleti denilen mücadele baş gösteriyor, yani şunu gördük ki, modern tarım olarak önümüze çıkarılan endüstriyel tarım, makineli tarım fosil yakıtlara dayalı olması dolayısıyla sera gazlarına müthiş bir katkı sağlıyor ve anız yakmak, fotosentezle bitki karbondioksiti alıp oksijen veriyordu. Güzel bir slaytta gördük onu yine, karbonu içinde bağlayıp, oksijeni atmosfere veriyor ve o sert dokusunu ürününü yapmakta kullanıyor karbonu, ama biz her hasattan sonra tarlaları

yakmak suretiyle bir türlü önüne geçemedik bunun, geçilemiyor, hızlı tarlasını hazırlasın öbür ürüne diye ve anız bu ülkede yakılarak o sap samanının içerisindeki karbonlar atmosfere veriliyor, orman yangınları daha büyük bir facia. Özellikle azotlu gübrelerin kullanılması, o azot oksitler dediğimiz gazların atmosfere dâhil olmasına neden oluyor. Çeltik tarımı metan gazının atmosfere dâhil olmasına neden oluyor ve şöyle bir kıyaslama yaparsak, okuduğumuz Birleşmiş Milletler raporlarında şöyle entere-san bir bilgi var: Karbondioksite göre metan gazının 20 kat daha sera gazı etkisi yaratma yeteneğinde olduğu, azot oksitlerin de karbon-dioksite göre 300 kat daha fazla sera gazı etkisi yaratma özelliklerinin olduğunu görüyoruz.

Burada bakıyoruz tarım ne kadar sera gazı emisyonlarında yer alıyor diye, araştırmalarda yüzde 14 olarak karşımıza çıkıyor. Enerji üretimi ve tüketimi yüzde 26'yla birinci sırada geliyor sera gazı emisyonlarında ve tarımın enerji tüketimindeki payına baktığımızda yüzde 5'lik bir paya sahip olduğunu görüyoruz, sanayi yüzde 42 payla en yüksek aslan payını alan sektör. Sera gazı emisyonlarına baktığımızda 2008 yılında örneğin, Türkiye 2000 yılında yüzde 1,3'müş sera gazı üretimindeki payı, bunun 2008'de yüzde 1'lere düştüğünü görüyoruz. 2000 yılında Amerika bu konuda birinciyken, 2008 yılında Çin liderliği eline almış vaziyette ve Türkiye'ye baktığımızda arkadaşlar, toplam sera gazı emisyonlarının karbondioksit eşdeğeri olarak değişim döngüsüne 1990 yılından 2009 yılına kadar toplam sera gazı emisyonumuzun yüzde 98'lik bir artış periyodu gösterdiğini görüyoruz. Yani zaten

anlatıldı, ne yapmamız gerekiyor? Sera gazlarının salınımını azaltmamız gerekiyor, bunlar için tedbirler üretmek gerekiyor, ama bize gösterilen tedbirler tuvaletteki sifona bir litrelik içi su dolu şişe koymak gibi tedbirler gördüm ben, daha fazlasını görememiştim bir zamanlar. Sektörel faaliyetlere göre baktığımızda arkadaşlar, tarım sektörünün 1990'a göre 2009 yılında sera gazı emisyonlarını yüzde 13 küsur, yüzde 14 civarında azaltmış olduğunu görüyoruz. Nasıl azalttığını ben çözemedim, ama tahminim şu: Örneğin, çiftçi 12 milyon dekar tarım arazisini işlemekten ve buğday üretmekten vazgeçti, Türkiye bugün o buğday ambarı Anadolu Konya'mız vardı ya, her yıl 3 milyon ton civarında buğday ithal eden bir ülke olmaya başladık. Yani bu sera gazımızın tarımsal açıdan düşmesi beni şahsen sevindirtemeyen bir olay ve tarımsal faaliyetlere baktığımızda yine doğrudan sera gazı emisyonlarının sektörel dağılımlarına baktığımızda tarımsal faaliyetlerle yarı yarıya düştüğünü görüyoruz, azot oksitler açısından da çok az bir düşme olduğunu görüyoruz. İklim diğer bir maddemiz, bu iklim değişikliğini etkileyen yönüydü kısaca.

Bir de iklim değişikliğinden etkilenen yönü var. Bunlara da bitkisel üretimde verimlilik ve üretim maliyeti, tarımsal üretim için toprağın uygunluğu, hayvansal üretimde verimlilik, sulama suyu ve diğer bazı etkiler olarak bakabiliriz. Bitkisel ürün verimliliği ve üretim maliyetini etkileyen hususlar ne? Sıcaklık artıyor, yağış da coğrafyamızda azalma olacak, atmosferdeki karbondioksit içeriye artıyor, ekstrem olayların tekrarları, tekrar sıklıkları artıyor,

kuraklık, sel gibi bu olaylar verimi, hasat zamanını çayır ve meralar açısından otlatma verimini etkileyen olaylar. Dolayısıyla atmosferik olaylardaki etkiler tarımsal üretimi doğrudan etkiliyor ve tarımsal üretimde baş gösteren bir aksama da işte bir sel vurdu, sebze fiyatları anında yükselmeye başladı, ekonomik açıdan bizlere de olumsuz şekilde yansıyor. Toprak uygunluğuna bakmamız gerekiyor tarımsal üretimde, örneğin, neminin tavında olması gerekiyor toprağın bir tarımsal faaliyette bulunabilmemiz için, kurak toprakta bir şey yapamazsınız, çok ıslak toprakta bir şey yapamazsınız. İşte doğanın size kurakla ıslak arasındaki o tava gelmiş hafif nemli olanağı sunması gerekiyor ve bu mikroorganizma faaliyetlerine etkide bulunuyor, doğrudan da toprağın üretkenliğini etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkıyor.

Hayvansal üretime baktığımızda arkadaşlar, havalar çok sıcak olduğunda canımız hiçbir şey yapmak istemiyor değil mi? hayvan da bizim, biz iki ayaküstünde yürüyen çeşidiyiz, o dört ayak üzerinde yürüyen bizim farklı bir modelimiz, dolayısıyla bizim canımız ne istiyorsa, onun canı da onu istiyor, bizim canımız hiçbir şey yapmak istemiyorsa, o sıcaklarda hayvanın canı da hiçbir şey yapmak istemiyor, süt üretmek istemiyor, bir şey yemek istemiyor. Dolayısıyla bu süt üretimine, kalitesine, hamile kalmasına ve nasıl sıcak dalgalarında hani bizde kaydı tutulmuyor denildi, hayvanlarda da aynı şekilde ölüm oranlarının artması gibi etkiler de bulunuyor iklim değişikliği.

Sulama suyu arzu açısından baktığımızda sıcaklıktaki artış topraktan ve bitkilerden olan

buharlaşmayı arttırıyor, kar yağış zamanını ve miktarını etkiliyor ki, yeraltı sularının ve akarsuların, dolayısıyla göllerin beslenmesi karlara bağlı. Buna bağlı olarak karda meydana gelecek düzensizlikler, kar yağışındaki düzensizlikler yeraltı ve yerüstü su kaynaklarımızı ve tarımda kullanılacak su miktarını doğrudan etkiliyor.

Diğer etkilere baktığımızda, deniz seviyesindeki artış anlatıldı. Arkadaşlar, şöyle baktığımızda bu olaya aslında küresel ölçekte düşündüğümüzde hem ülkemiz, hem de küresel ölçekte şu anda coğrafya bilgilerimizi zorlarsak, en verimli tarım arazilerinden birisi deltalardı, akarsuların denize döküldükleri noktalar. İşte deniz seviyesindeki yükselmeler en verimli tarımsal üretimin en kaliteli ve en yoğun şekilde yapıldığı o alçak düzlükteki ova ve deltaların yok olmasına neden olacak, bu da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Denildiği gibi işte 50 cm yükseldi, ne olacak olayı değil, yabancı otlar daha artacak, kimyasal kullanımı artacak, ilaç kalıntılı ürünlerin önümüze gelme miktarı ve sağlığımızı etkilemesi artacak, yine hastalık ve zararlılardaki artış kimyasalların kullanımını ve sağlığımızı doğrudan etkileyecek ve bu yağış düzensizlikleri özellikle erozyonla verimli toprak katını götürmek suretiyle verimli ve ekonomik tarım yapmamızı önleyecek. Yani bunların her birinin sonu nasıl besleneceğiz ve bize maliyeti ne olacak? Tezer Hocamın o en son slaydında bize sunulan bedava şeyi parayla yaratmak mümkün değil ana fikrine gelen araştırması gibi, toprağın o üstteki 40-50 santimlik kısmını

kaybettiğimizde ki, bunun da en verimli tarafı 20 santimlik kısmıdır, Bir santiminin oluşması da 600 yılla 10 bin yıl arasında bir süreç ister. Bir santimetre toprağın oluşması 600 yılla 10 bin yıl, bu birçok faktöre bağlı olarak değişir ve biz bunu kaybettiğimizde yerine alternatifi ni koymamız da mümkün değildir.

Ülkemize baktığımızda, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu'da yağışların azaldığını, kuzey kısımlara doğru yağışların biraz daha artacağını görüyoruz. Ben Birleşmiş Milletlerde 2500 bilim insanının hazırlamış olduğu iklim değişikliğinin çeşitli sektörlerle etkisi konusunda raporlar var, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çevre Düzeni Planını yaparken bu planda da şu tabloyu çok özetle göz önünde bulundurarak gerek ülkenin kuzeyi, gerekse özelde İstanbul'un nasıl planlanması gerektiğine tam geçecekken siyasi ve ideolojik konuşmakla suçlanıp, susturulmuşum arkadaşlar, ama gerçek bu. Türkiye'de tarımsal verimin ilerleyen süreçte o iklim değişikliğinin bariz etkilerini gördüğümüz süreçte yüzde 15'le yüzde 25 arasında azalacağı tahmin ediliyor. İklim değişikliğini azaltan yönüne baktığımızda arkadaşlar, o yeşil aksamı bitkiler karbondioksiti alıp, oksijen verip, bağlamaları dolayısıyla ve bunların yakılmayarak toprağa kazandırılması, toprak işleme tekniklerinde derin sürüme gidilmemesi, hatta toprak işlemez tarımın kullanılması ve literatürde geçtiği için yazdım arkadaşlar, biyoyakıtlar geçer, biyoyakıtlar konusunda şu anda çiftçi arkadaşlarımızla birlikte küresel ölçekte bütün dokümanları toplayarak bir çalışma yapmaya çalışıyoruz ve çalışma

derinleştikçe karşımıza şu çıkıyor: Biyoyakıtlar ya da agroyakıtlar ya da tarımsal yakıtlar toprak altından çıkarılıp da hani kullandığımız petrol ve sera gazına katkısından bahsediyoruz ya, biyoyakıtların bu manada bize getirdiği hiçbir artı yok, yeraltından çıkarılan petrolden hiçbir farkı yok olduğu önümüze çıkmaya başladı. Yani iklim değişikliğini azaltan yönü diye literatürde yer alan biyoyakıtları bu maddeden çıkartmak gerekiyor.

Ülkemizde bir Japon Enstitüsüyle TÜBİTAK 2002-2007 yılları arasında bir araştırma yürüttü Çukurova yöresinde arkadaşlar, bu Seyhan nehir havzasında ben sürenin de kısa olması dolayısıyla çok özet, sadece buğday bitkisiyle ilgili neler tespit edildi, onu sizlerle paylaşayım. Yağış azalıyor, demin Türkiye haritasında da gördüğümüzde su tüketim miktarı azalıyor, büyüme dönemi kısalmıyor. Bu hem ürünün kalitesizliğine yol açıyor, hem de verimin düşmesine neden oluyor. Bu faktörler çok özetle söylemek gerekirse ve şunu öneriyor çalışma: Bu Seyhan havzası, şu kırmızı dairenin içerisinde gözükten yeşil alanla belirtilen Seyhan havzasında buğday üretiminin orta ve yukarı kısımlara kayacağı, yine hocamın sunumunda bahsettiği yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı ikliminin artık değişeceği, kışları ılık ve yağışlı değil, ılık ve kurak olmasından kaynaklı artık güney kesimlerde buğday ekiminin yapılamayacağı, bu nedenle de havzanın orta ve yukarı kısımlarında sulama yatırımlarının şu andan itibaren önceliğe alınıp, buraları bir nebze ileride ne denli faydası dokunabilir tabii bilemeyiz, ama şu anki bilgi-

lerimiz itibariyle bir sorunla karşılaşacaksak, sorun su sorunuysa, bunun için de sulama yatırımları yapmamız gerekiyor gibi gözüküyor. Raporda bunu öneriyor, ama bu konuda ülkede durum nasıl, yeri geldiğinde onu konuşacağız.

Yapılmış çalışmalara bakıyoruz arkadaşlar, iklim değişikliği beş temel üründe ülkemizdeki üretimi nasıl etkileyecek şeklinde bir çalışma. Bakıyoruz, örneğin buğday en fazla verim kaybına Marmara'da verim kaybı yaşayacağı gözüküyor projeksiyonlara göre, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlkey Dellal ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada arpaya bakıyoruz, gene Marmara'da ve Doğu Anadolu Bölgesinde en fazla verim kayıpları yaşanacağı gözüküyor, mısıra baktığımızda en fazla İç Anadolu'da verim kaybı olacağı gözüküyor, pamuk tüm bölgelerimizde zaten verim kaybı olmakla birlikte en fazla Marmara Bölgesinde olduğunu görüyoruz. Ayçiçeğinde verim kaybının da en fazla Doğu Anadolu Bölgesinde yaşanacağı gözüküyor ve Türkiye geneline baktığımızda bu seçilen beş üründe de verim kayıpları net bir şekilde gözüküyor ve yüzde 10'la en fazla mısırdaki verim kaybı olacağı gözüküyor ki, biliyorsunuz hepimiz, bir çaba içerisine girmiştik. Belki sizlere de ulaştı ya da ulaşmadı, Türkiye kendine yeterlilik politikaları yerine dışarıdan artık ithalci bir ülke konumuna dönüşmüş vaziyette ve gelecekte de bakıyoruz, mısır ciddi sorun yaşayacağımız tarım ürünlerinden bir tanesi ve çıkan Biyogüvenlik Kanunu, kurulan Biyogüvenlik Kurulu ve kapımızda bekle-

yen GDO'lu mısırlar ve soylar bize alternatif olarak bu düşmelerde eğer aklımızı başımıza alıp yeterliliği hedefleyen politikaları ortaya koymazsak, GDO'lu eşdeğerleri, emsalleri kapımızda bekliyor arkadaşlar.

Temmuz 2011'de daha 2-3 ay önce Çevre ve Şehircilik Bakanlığı iklim değişikliği ulusal eylem planını açıkladı arkadaşlar, bu plana web sitesinden ulaşabiliyoruz. İçinde enteresan tespitler var, ben sadece çok küçük bir örnek aldım. Der ki: *"Türkiye'de tarımla ilgili olarak geliştirilen iklim değişikliğiyle mücadelede alınması gereken önlemlere şunlar, şunlar örnek oluşturmaktadır"* Demin Tezer hocam da bazı kanunlardan bahsetti. Toprak ve su kaynaklarının yönetimi bakın arkadaşlar, ben toprak bölümü mezunuyum ziraatın, valilikte Toprak Koruma Kurulu diye bir kurul var, Toprak ve Arazi Kullanımı Kanununu az önce Tezer Hocamın sunumunda maddelerini, birkaç maddesini okudu. O kanun çerçevesinde çalışan kuruldayım, valilikte ve tüm Türkiye'deki örnek şu: Bu ülkede bir şeyleri korumak için kanunları yapıyor, ancak diye başlayan kısımlarında da o kanunu unutun, bu istisnaları uygulayın kısımları çıkıyor. Hatta o istisnalarında da sorun çıkmasın diye kurullar kuruyor. Giriyoruz biz de numunelik bir-iki kişi içerisine, Sayın Vali ne karar verirse, devletin müdürleri o yönde tabii ki efendimle ne yazık ki tarım arazileri birer ikişer yok ediliyor.

İklim değişikliği konusunda ben hep şunu söylüyorum: İklimin bize yaptığından çok daha fazlasını biz kendimize yapıyoruz arkadaşlar, bizim yaptıklarımız yanında iklimin yaptığı

şu an için devele kulak mı denilir, öyle bir tabir var. Su kaynaklarının yönetimi şurada dibimizde Ergene var, içinde yaşayan canlı kalmadı arkadaşlar, su kaynaklarını da öyle yönetiyoruz. Sulamanın modernizasyonu, sulamanın modernizasyonu konusunda damla sulama yüzde 90'a varan tasarruf sağlıyor sulamada, su tasarrufu sağlıyor. Eğer kurak bir coğrafyaya dönüşeceksek ve suya ihtiyacımız varsa, aklımıza ilk gelen şey nedir arkadaşlar? Tasarruflu sistemlerin uygulamaya konulması ve bu konudaki kamu yönetimi zayıflatılarak bir Ziraat Bankası üzerinden damla sulama kredileri çıkartılarak, herkesin kendi bahçesine bir sondajla kuyu açılmak suretiyle yeraltı suları son derece kontrolsüz kullanılmak suretiyle damla sulama sistemleri yaygınlaştırılmaya çalışılıyor. Her yerde damla sulama yapılır mı arkadaşlar? Bırakın ürüne göre seçmeyi, bir sürü, 30 tane kriteri var en az bir sulama şeklinin seçilmesiyle ilgili. Bakın, en başta şuna dikkat etmek gerekiyor: Eğer ki, bir tuzluluk sudan kaynaklıysa, yani suyun içerisinde tuzluluk varsa bu durumda damla sulama sistemi kullanılabilir, ama tuzluluk ana materyalden kaynaklıysa, orada bulunan ana materyalin kendinden kaynaklıysa, siz o toprağa tuzlu suyu verdiğinizde çölleştirirsiniz orayı, ot bile bitmemeye başlar. Suriye bunun acı örneklerini yaşamış bir ülkedir ve şu anda Türkiye su kaynaklarının, sulamanın modernizasyonu konusunda bu hatayı yapan bir ülkedir. Bitkisel ürünlerin üretimine yönelik destekleme politikaları, ne kadar desteklendiğini hepimiz görüyoruz arkadaşlar. 12 milyon dekar alanı buğday üreticisi buğday üretiminden vazgeçti,

son dokuz yıllık süreçte de 2 milyon hektarlık alan da tarımsal üretimden vazgeçildi, kentlere geliyor insanlar. Çünkü ekmezse hiç olmazsa borç altına girmiyor, ekerse borç altına giriyor.

Hayvancılık ve yem bitkileri üretimini destekleyen politikalar çok enteresan bir örneği bizlerle paylaşacağım. Hayvancılık ve yem bitkileri üretimini destekleyen politika diyor. Sayın Tarım Bakanı bu desteklemeyi hayvancılık 2011 desteklerini nasıl açıkladı biliyor musunuz? Şöyle: *“Efendim, 2011’de hayvancılık desteklerine 440 milyon lira artı para verdik”* yani 1200 liraydı hayvancılık destekleri, 1600 lira civarına, 1700 lira civarına çıktı, ama bu bütçeye hiçbir zarar yük getirmeyecek. Nasıl getirmeyecekmiş merak ettik, şöyle getirmeyecekmiş: 2011 yılında kasaplık canlı hayvan ve et ithalatı devam edecekmiş, onların ithalatında alınan vergiler hayvancılığı desteklemekte kullanılacakmış. Arkadaşlar, bir şeyin ithalatının yapıldığı ülkede ve ucuza et yedirme gibi bir mantıkla yapıldığı ülkede o ülkenin hayvancılığını geliştirmek mümkün değildir ve 2010 yılına göre 2011 yılında kırmızı et üretimi Türkiye’nin bariz şekilde düşmüştür, daha da düşüyor. Tarımsal altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik destekleme politikaları, buna ülkenin şiddetle ihtiyacı var. Özellikle miras yoluyla bölünme parselleri çok küçülttü, ama bunu da aşmanın bir yolu vardı. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi, ama ülkemizde hiçbir zaman desteklenmedi. Yeni oluşturulan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın görevlerine baktığımızda daha önce görevleri arasında bulunan kooperatifçiliğin teşviki çıkartıldı. Bu

önlemler örnek oluşturmaktaymış iklim değişikliğiyle mücadele konusunda.

Bir de arkadaşlar, ilk maddeye baktığımızda su kaynaklarının yönetimi Mikdat Hocam bir tabir kullandı: *“İlerleyen süreçte suları kalacak mı habere baraj yapmayı düşünüyorlar”* diye, o benim aklıma şunu getirdi: Örneğin, Dokuz Eylül Üniversitesinin yapmış olduğu araştırmada Gediz havzasının suyu yüzde 50 oranında düşecek ve biz baraj yaptık, dünya baraj yaptı. Doğu Anadolu arkadaşlar, giden hocamlar benden daha iyi bilirler, eskiden Doğu Anadolu kar örtüsü altındaydı. Nereye bir baraj yaparsanız, hatta iki baraj yaparsanız daha iyi olsun diye nemlilikten dolayı kar yağmaz oluyor, etrafında kar durmaz oluyor ve asıl su kaynaklarını besleyecek olan o kar örtüsü ne yazık ki, o yöreyi terk etmeye başlıyor. Nemlilik haşere baskısını arttırıyor, biyoçeşitlilik üzerinde hastalık vasıtasıyla olumsuz etkiler yaratıyor. Yani biz su sorunumuzu çözmek için barajlar yaparken bir yandan da suyun yok olmasını ve biyolojik çeşitliliğe zararı da yanında getiriyoruz. Hangisi daha kârlı? Buna bilim insanlarının oturup tüm faktörleri düşünerek karar vermesi lazım. Örneğin, ben toprak bölümü profesörü bir hocamla ya, sen niye barajların yapılmasına karşısın diye bana sorduğunda, hocam ikimiz de toprak bölümü mezunuyuz, şunu hiç düşündünüz mü? Akarsuların içerisinde sedimentler taşınır, toprak parçaları hani erozyon deriz. Akarsu o toprakları niye taşır hiç düşündünüz mü arkadaşlar? Bir, balıkların beslenmesi, o minerallerle balıklar beslenir o sedimentlerin içerisindeki mine-

rallerle, denize ulaştıkları yerlerde de denizdeki balıklara yeni yem getirmiş olurlar ve demin ne dedim? Deniz yükselmesi ilk deltaları ve alçaktaki kıyı ovalarını yiyecek ve yok edecek diye ve oralar nasıl oluşuyor hocam, hiç düşündünüz mü? O gelen sedimentler oluşturuyor arkadaşlar deltaları ve ovaları. Eğer ki, siz akarsuyun önüne bir engel koyup da bu sedimentleri engellediğinizde o deltalar zayıflamaya başlıyor. Sadece deniz 1 cm, 10 cm, 60 cm yükselmesi değil, o suyun denize kavuşmasını engellediğinizde hem deltayı yemesi denizin, hem de o boşalan yataktan içeri girmesi suretiyle ilişkide olduğu yeraltı tatlı su kaynaklarını etkilemeye başlıyor ve o demin anlatmaya çalıştığım çok özet bir şekilde Seyhan havzasında bu deniz yükselmesinin içeriye ne kadar geleceği hesaplarında da 19 km gelecek arkadaşlar deniz içeriye doğru ve etkilediği su kaynakları çok daha ileriye gidecek ve çiftçi işte o damla sulama projesi yapsın, yağmurlama yapsın, ne projesi yaparsa yapsın, bir pancar motoruyla suyu çekip tarlaya verdiğinde deniz suyunu alttan beri alıp tarlasına vermeye başlayacak.

Bu önerilere birkaç ek daha getirerek, sunumumu bitireyim. Ülkemizde kurağa dayanıklı çeşitlerin hızla geliştirilmesi gerekiyor arkadaşlar, yerel çeşit denilen şeyi unuttuk. Şirketlerin tohumlarını görünce tohum üretmeyi unuttuk, yerel çeşitlerimizi hepten unuttuk. Yerel çeşitler çok daha besleyici, bu kaçınılmaz bir gerçek ve gerek kuraklığa, gerek yağmurluysa bölgeniz yağmuruna, gerekse o yörenin hastalık ve zararlılarına en müthiş dayanıklılığı gösteren yerel çeşitler. Unuttuğumuz bu

çeşitleri tekrar hatırlamamız gerekiyor. Araştırmalar arttırılmalı, araştırmalar ve veri kayıtları ki, bizdeki bağ kayıtlarını bulamadığını söyledi hocam, doğru, bizde hiçbir kayıt yok doğru dürüst, dolayısıyla veriye dayalı kayıtlar tutulmalı, araştırmalar sürekli yapılmalı, projeksiyonlar üretilmeli. Yerel yönetimler kullanılmak vasıtasıyla bilinçlendirilmeli toplumun her kesimi, tarım politikalarında iklim değişikliğinin de dikkate alınarak politikalar uygulanması gerekiyor ve Ziraat Mühendisleri Odası olarak hep şunu söylüyoruz: Öncelikle kendimize yeterliliği hedefleyen bir tarım politikası uygulamamız gerekiyor. Yine o sanal su kullanımı konusunda da geçtiği üzere bir ihracatı düşüneceksek de, su tüketimi fazla olan ürünleri değil, daha az su isteyen ürünlerin ihracatını düşünmemizde fayda var ki, İsrail bunu uygulayan ülkelerden bir tanesi.

Av. Hüseyin ÖZBEK- Böyle konunun uzmanlarını ve akademisyenleri çağırınca genellikle ben her gün işte biraz karamsarlığa kapılırım. Onun için böyle bu konuşmacı kompozisyonu içinde bir de hükümet temsilcisini tayin etmek lazım, arada iyimserliğimiz böyle pembe tablolara da ihtiyacımız var. Bir daha öyle yapalım.

Şimdi bugünün son konuşmacısı sunumunu yapacak olan meslektaşımız var burada, Sayın Elif Selen Ay Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcisi, buyurun.

Av. Elif Selen AY

Öncelikle hem kurumum adına, hem şahsım adına İstanbul Barosuna ve Çevre Hukuku Komisyonu'na ve özellikle de Alev Hanıma nazik davetleri için çok teşekkür etmek istiyorum. Çünkü mültecilik konusu zaten Türkiye'de çok bilinen bir konu değil, hele de iklim mülteciliği denilen yeni bir kavram var ve hiçbir şekilde sadece medyadan duyduklarımızla biliyoruz neler olduğunu. Dediğiniz gibi, hocamızın da söylediği gibi magazinел bir boyutu var, ama içeriğine ilişkin çok fazla şey bilmiyoruz. Ben son konuşmacıyım, o yüzden sabrınızı zorlamamak için biraz kısa keseceğim sunumumu.

Yalnız sunumuma başlamadan önce Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin Türkiye'deki görevini çok kısaca tanımlamak istiyorum. BMMYK 1960 yılından beri Türkiye'de görev yapıyor, ama dünyadaki görevi nedir? Mültecilerin, yani dünyada var olan mültecilik sorunlarının çözülmesine ilişkin yapılan bütün faaliyetlere liderlik etmek, mültecileri korumak ve bu konuda yapılan bütün çalışmalarda devletlere destek olmak ve bunun yanı sıra hem kapasite geliştirme konusunda, hem devletlere, hem de sivil toplum kuruluşlarına liderlik etmek gibi bir görevi var. İsmi Mülteciler Yüksek Komiserliği olsa da aslında görev alanına kimler giriyor? Sığınmacılar, yani mülteci olmak için başvuruda bulunan kişiler, mülteciler, vatansızlar, yerinden edilmiş kişiler ve ülkelerine geri dönen mülteciler diye özetleyebilirim, ama vatansızlar dediğinizde bir kafa karışıklığı olmasın, çünkü bu iklimle de biraz

ilintilendireceğim vatansızlık meselesini, vatansızlık bizim görev alanımıza giriyor, ama biz vatansız insanlara vatandaşlık veriyor tabii ki değiliz. Vatansızlığın azaltılmasına ilişkin devletlerin uluslararası sözleşmeleri imzalamaları ve bu vatansız kişileri korumalarına ilişkin faaliyetler yürütüyoruz. Şunu unutmamak gerek: Mültecilerin, vatansızların ve yerinden edilmiş bütün kişilerin korunmasında asli görevliler devletlerdir ve uluslararası BMMYK gibi ya da Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası organizasyonlar ikincil surette çerçeveye girmektedirler.

Şimdi aslında konunun başlığı iklim mültecileri, ama teknik olarak hatalı bir aslında kelime olduğu için onu kullanmak istemedim. İklim değişikliği sonucunda yerinden edilme olarak kullandım ve sizinle bugün Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin perspektifini paylaşmak istiyorum. Birleşmiş Milletler bu konuya nereden girdi, nasıl bir ilişkisi var BM'nin? İklim değişikliği insanları biliyorsunuz yer değiştirmesine sebep oluyor. Şu ana kadar hocalarım ve Sayın Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı da konunun bilimsel yönünü anlattı, ama tabii bu bilimsel yönünün bir sonuçları var ve sonucunda da insanlar göç ediyorlar, hayatlarını bırakıyorlar. İnsani konularda çıkan sorunlar insani konuları ilgilendirdiği için ve Birleşmiş Milletlerin de insanı bir örgüt olduğu için tabii ki BMMYK'yı da ilgilendiriyor. 2008 yılında biz bir kurum politikamızı anlatan bir metin çıkarttık ve onun dışında örgütler arası daimi komisyonun araştırma komisyonu içinde BMMYK aktif görev

aldı. Normatif boşlukların olduğunu BMMYK 2010 yılında yüksek komiserliğin uluslararası koruma zorlukları toplantılarında hep dile getirdi. Bizim yüksek komiserimiz Sayın Antonio Guterres her zaman şunun altını çiziyor birçok konuşmasında: Devletlerin bu problem konusunda dikkatini çekme ve bu tür zorluklarla başa çıkma konusunda yardımcı olma görevi var Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin, ama maalesef görev alanı bu konuya müdahil olması için yeterli değil.

Yine baktığımızda BMMYK'nın ilgi alanına girse de, hani yardımcı olmak ya da araştırmaları desteklemek gibi konularda ilgi alanına girse de, bu iklim değişikliği sonucundaki göçle ilgilenen herhangi bir uluslararası sorumlu bir kuruluş maalesef yok. Bir de konu aslında birkaç tane meselenin bir araya geçmesinden oluşuyor. Nedir? Göç, iltica, iklim, insan hakları ve insani yardım ve bu 4-5 konu birbirinden farklı uzmanlıklar gerektiren konular. Maalesef Birleşmiş Milletler bunun sadece bir tarafıyla ilgilenen bir örgüt. BMMYK bu göç edenler arasında koruma altına alınması gereken kişiler bağlamında ve meselenin uluslararası boyutta tartışılması ve zorunlu göç konusunda uzmanlığı nedeniyle bu meseleyle alakadardır.

Şimdi perspektifimize baktığımızda dört açıdan incelemek istiyorum. Öngörülebilir birtakım senaryolar var, hocalarımız da zaten bu senaryoları çok ayrıntılı bir şekilde anlattı. BMMYK'nın birtakım çıkarımları var, yani biz bu senaryoların sonucunda Mülteciler Yüksek Komiserliği ya da uluslararası camia nasıl bir hem yerelde, hem de uluslararası boyutta na-

sıl bir cevap verecek bu soruna ve bir de terminolojik son derece hukukçuları bence çok çok yakından ilgilendiren bir sorun ve gelecek için ne tür önlemler alabiliriz? Senaryoları biliyoruz az çok, ama bu senaryoların sonucunda iki şey ortaya çıkıyor: Orada bulunan insanlar ya buldukları ülkenin sınırları içerisinde yerinden oluyorlar ya da o sınırları aşarak göç ediyorlar. Bunun ikisi çok farklı ve çok farklı sonuçlar doğuran meseleler, tek tek inceleyeceğiz.

Şimdi senaryolara yine baktığımızda şehirleşmeler artıyor, kısıtlı kaynaklar üzerinde talepler ve rekabet artıyor, kamu hizmetleri yetersiz kalıyor ve bu faktörler nedeniyle oluşan hastalıklar var, yiyecek ve enerji kaynakları fiyatları artıyor, siyasi ve sosyal açıdan ciddi gerginlikler çıkıyor. Nedir? Siyasi çatışmalar meydana gelebiliyor, insanların yeni duruma alışmak için yeni stratejiler geliştirmeye çalışıyorlar ve çok fazla göç hareketleri ve çok yüksek miktarlarda göç hareketleri oluyor. Örneğin, tabii ki şu andaki konumuzla ilgisi yok, ama bakınız Suriye’de çıkan olayda bir anda bir hafta içerisinde 10 bin mülteci bizim ülkemize gelebiliyor ki, iklim mültecilerinde bu rakamlar çok çok daha fazla, ama yeni bir hukuksal çerçevenin oluşturulması mutlaka hem yerelde, hem de uluslararası boyutta tartışılması gerekiyor.

Diğer slaydına geçmeden önce şunu belirtmek istiyorum: Mültecinin tanımına baktığımızda çok kısıtlı bir kavram olduğunu göreceksiniz. Zaten 1951’de yapılmış bir sözleşmenin tanımıdır bu, şu an 2011 yılındayız, 60 yıl geç-

miş üstünden. Der ki: *“Uluslararası bir sınırı aşarak ülkesinden kaçan ve zulüm riski, yani beş nedene dayalı zulüm riski olduğu için ülkesine dönemeyen kişi mültecidir”* Bu beş sebep nedir? Bu kişinin politik görüşleri nedeniyle zulme uğrama riski, ırkı, milliyeti, dini ve tabiiyeti ya da belli bir sosyal gruba mensubiyeti nedeniyle beş ana nedenden zulüm görme riski olacak, ama baktığımızda iklim bunların arasında değil ya da silahlı çatışmalar direkt bunların arasında olmadığını ve bu sözleşmenin de yeterli bir koruma sağlamadığını maalesef görüyoruz.

Baktığımızda şu an iklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kalan kişiler ne klasik mülteci tanımına uyuyorlar, ne de göçmen tanımına da uymuyorlar. Yani uluslararası hukukta iki tanıma da uymuyorlar ve statüleri maalesef belirsiz. Fakat bunun çok az istisnası var, bunlar ne olabilir? Çevre faktörleri nedeniyle ortaya çıkmış silahlı çatışma varsa Birleşmiş Milletler Genel Konseyi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ni özel olarak görevlendiriyor. Silahlı çatışmada mesela o beş tanıma da uymuyor silahlı çatışma, ama örneğin, Irak’taki savaş nedeniyle BM Genel Sekreteri bizi görevlendirdi. Irak’tan göç edenlerle, yani bu konuda görevlendiriyorum sizi, mutlaka o insanların mülteci olmasını sağlamanın diye bir politika dokümanı aslında ortaya çıkarttı. Enerji kaynakları, verimli topraklar, temiz içme suyu gibi nedenlerle ortaya çıkan çatışmalar Sudan ve Darfur’da olan şeyleri görüyorsunuz, bizim ülkemizin çok uzağında deyip geçmeyelim, bugün ülkemizde bir sürü Su-

danlı mülteci var ve olmaya da devam edecek.

Yine baktığınızda bir batan ada senaryosu vardır hepinizin bildiği, Maldivler ve Tuvali'nun batacağı söylenir ve o adalar battığında bu insanlara ne olacak, nereye gidecekler? Göçmen değiller, mülteci değiller, adayla beraber batmalarını temenni bekleyemeyeceğimize göre bu insanlar ne olacaklar? Bu insanlar vatansız kalacaklar, vatansız kaldıkları surette Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin tabii ki göreve çağrılması gerekiyor. Yine çatışma kaynaklı ülke içinde yerinden edilme söz konusu olduğunda bir grup yaklaşımıyla görevlendirilmemiz söz konusu, ama bu birinci ve ikinci şeyde çok önemli bir noktanın altını çizmek istiyorum. Birleşmiş Milletler elini kolunu sallayarak biz bu ülkeye geldik, bu ülkede şu sorun var, haydi biz çalışıyoruz diyemez. Hem ülke içerisinde yerinden edilen kişiler konusunda ve vatansızlar konusunda çalışma yapabilmesi için devletlerin ihtiyacımız var, lütfen gelin çalışalım demesi gerekiyor. Yani Birleşmiş Milletler kendi başına bunu yapamaz, devletlerin ihtiyaç belirtmesi ve bunun için tabii kaynak da ayırması mutlaka gerekiyor.

Bir de doğal afetler nedeniyle yerinden edilme durumlarında BMMYK'nın müdahalesi her dosya ya da her konuda ayrı ayrı değerlendirilebilecek bir konu ve devletlerle işbirliği ve dayanışma neticesinde geniş çerçeveli bir müdahalemiz ve bu müdahalenin içerisinde bir rolümüz olabilir, ama bunun mesela finansal bir boyutu var. Hiçbir zaman işte bir acil durum için ne hukuki bir altyapımız var şu an,

ne uluslararası kurumlar olarak, ne de yerel, ne de bunun için ayrıca ayrılmış bir bütçe var ve bütçe olmadan da zaten bu ortak çalışmaların yapılması söz konusu bile değil. Netice olarak kurumlar arası işbirliği ve dayanışma ve bu durumdan etkilenen ülkelerle güçlü ortaklık ve dayanışma gerekiyor.

Şimdi bu Tuvalı ve Kirbati ülkelerinden bahsettik, bunla ada ülkeleri ve Tonga ve Bangladeş'teki insanlar örneğin, Tuvalı'nın 1/4'ü yerinden edildi. Yani ada sular altında kalıyor ve bu halkın düşünün 1/4'i ne kadar büyük bir rakam, kalktılar, Avustralya'ya gitmeye kalktılar ve Avustralya'da gitgide göçmen ve mültecilik kotalarını kısıyan bir ülke nasıl Avrupa Birliği de hani duvarlarını yaşadı, artık mülteci alma konusunda bir cimrileşme, dünyada bir cimrileşme söz konusu. Davalar açtılar, fakat bu davaların hepsi başarısız oldu. Neden başarısız olduğuna birazdan geleceğim, bu 5 kriteri saydığınız zaman mültecilik başvurusu kişisel bir başvurudur. Yani 10 bin kişi birden mülteci başvurusu yapamaz, yani bugün mesela, Hatay'da bulunan Suriyelilerin de hani yine basında mülteci olarak geçiyorlar, ama aslında onlar uluslararası boyutuyla Türkiye'nin doğru koruma veriyorlar, ama mülteci sıfatını henüz kazanmış kişiler değiller, çünkü tek tek başvurunun yapılması gereken bir durum söz konusu. Ben dikkatinizi çekmek istiyorum bu mahkeme kararına, Avustralya Yüksek Mahkemesi diyor ki: *“Zulüm görmüş olma şartı mülteci konvansiyonunun insani koruma alanını sınırlandırmakta ve bu kişiler evrensel mülteci koruma alanında sayılmamaktadırlar. Doğal*

afetler, salgınlar ve açlıklar ne kadar harap edici olursa olsun, bu kişiler mülteci konvansiyonuna göre mülteci sayılamazlar”

Bir diğer mahkeme kararı Yeni Zelanda’da: *“Bu mülteci konvansiyonunda sayılan ve onu diğerlerinden ayıran beş kriter nedeniyle zulüm görme riskinin söz konusu olduğu bir kişinin dosyası değildir. Bütün Tuvalı halkı aynı çevresel ve ekonomik felaketle karşı karşıya kalmıştır”* Yani diyor ki, ben siz kişisel olarak sizi mülteci kabul edeceksek tüm Tuvalı’ya kabul etmem lazım diyerek reddediyor. Mülteci değil, ancak talihsiz kurbanlar olan diğer Tuvalı vatandaşları gibi bu kişiler diye devam ediyor. Yine Avustralya bu davada: *“Mahkeme kaçma saikinin mülteci konvansiyonunda sayılan beş nedene dayalı zulüm riskinden olduğu kanaatinde bulunmamaktadır”* diyor. Şimdi istisnalara yine bir dönmek istiyorum. Bazı hükümetlerin tarımla geçimini sağlayan bazı grupları hedef almasında kişiler mülteci olabilirler. Bakın, mesela bugün Etiyopya topraklarına, işte Çin, Rusya falan gibi ülkeler artık yeni emperyalizm dediğimiz olgular ortaya çıkıyor ve bu insanların tarım topraklarına giriyorlar. Oralarda çatışmalar çıkıyor, petrol için çatışmalar çıkıyor. Biliyorsunuz özellikle de Nijerya, Kenya gibi ülkelerde bu tür iklime de bağlı, doğal kaynaklara bağlı birtakım çatışmalar çıktığında hedef alınan bir grup ırk, örneğin ırkı yüzünden hedef alınmış olabilir. Çünkü o topraklarda yaşayan belli bir etnik grup var ve diyor ki: Benim tarım alanlarıma giremezsin. İşte o noktada bir mültecilik söz konusu olabilir ya da ekinlerin devlet ya da devlet destekli gruplar tarafından

yine bir grubu hedef alarak yok edilmesi söz konusu oluyor. Örneğin, biliyorsunuz Janjavitler dediğimiz Sudan hükümetinin de açıkça yardım ettiği birtakım gerilla örgütler var. Bunlar Darfur halkına çok ciddi eziyetler ediyorlar. Tarım yapmalarına ya da herhangi bir ekonomik faaliyet göstermelerine engel oluyorlar. Bu kişiler de mülteci olabiliyorlar.

Şimdi terminolojiye baktığımızda çok sayıda kuruluş, dernek ve yorumcular doğal afetler ya da uzun vadeli iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilmiş kişiler için ekolojik mülteci ya da iklim mülteci kavramını benimsemekteler, ama Birleşmiş Milletlerin buna çok ciddi bir çekincesi var. Çünkü ikisinde de uluslararası hukuk ya da uluslararası mülteci hukukunda bir karşılığı olan bir kavram değil, yani iklim mültecileri diye bir şey aslında yok. Özellikle medyada kullanımı hukuki karşılığı olmaması nedeniyle yanlış anlaşılmalara sebep olabiliyor. Şimdi bazı ülkeler ve STK'lar diyorlar ki: Madem Birleşmiş Milletler buna bir cevap bulamıyor, 1951 Cenevre Konvansiyonu, yani mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin olan bu konvansiyonu değiştirelim, içine iklim mülteciliğini de alalım, buna hukuki bir çerçeve çizelim gibi bir öneri tabii ki doğal olarak geliyor. Hepimizin bu salonda aklına gelmiş olabilir, ancak şu anki politik atmosferde o kadar ciddi bir sıkışmışlık içerisindeyiz ki, biz normalde mülteci konvansiyonunda bulunan mültecilik kavramının alanının çok çok daraltılacağından korkuyoruz. Örneğin, sözleşme 1951'de yapılmış, ama 60 yıl sonra çok daha hukuki ve dar bir çerçeveye sıkıştırılmasından korkuyoruz.

Yani konvansiyon mültecinin haklarının azalacağını düşünüyoruz. Çünkü bugün hepimizin bildiği üzere 11 Eylül saldırıları oldu ve 11 Eylül saldırılarından sonra mültecilik meselesi de bundan çok etkilendi. Nasıl insan hakları geriye gitti, hepimiz bunu görüyoruz, insan hakları kavramında çok ciddi gerilemeler oldu, insan haklarının önemli bir kolu olan ve insani hukukun önemli bir kolu olan mültecilik hukuku da, yani mülteci hukuku da geriye gitti. Çünkü sadece Birleşmiş Milletler Sözleşmesi değil, her ülkenin kendi kanunları var mültecilik üzerine ve kavramları o kadar fazla daraltmaya başladılar ki, ne oldu? Terörizm dediğimiz kavram çok genişlemeye, mültecilik ve insan hakları kavramı ters olarak gerilemeye başladı. Şimdi biz o zaman 1951 Cenevre Sözleşmesini tartışmaya açarsak, politik açıdan çok ciddi 1951'in bile gerisine gidecek, o bizim çok geniş yorumladığımız, çok geniş kavramlarla baktığımız ve bakmamıza rağmen yeterli olmayan 1951 Cenevre Sözleşmesinden çok çok daha geriye gidileceğini düşünüyoruz ve korkuyoruz açıkçası böyle bir durumdan.

Gelecek için önerilerimiz ne olabilir diye baktığımızda BM Genel Sekreteri iklim değişikliğine ilişkin tartışmaların geliştirilmesi hususunda bütün Birleşmiş Milletler kurumlarının hazırlıklı olmasını, aynı zamanda da acil durumlarda hemen bu grup çalışması yaparak olaya müdahale etmesini tabii ki vurguluyor. Son zamanlarda iklim değişikliği kaynaklarının azalması, silahlı çatışmalar, yerinden edilme ve göç konuları arasındaki ilişkiye dair çok fazla analiz yapılıyor, ama bu analizlerin biraz-

cık daha çözüm odaklı ve yerelle beraber yapılması lazım, yerel kurumlarla ortaklaşa yapılması gerekiyor, ama daha önce bütün bu senaryolarda sorumluluk paylaşımı da tabii çok önemli. İklim değişikliğinin sonuçlarına ilişkin hukuki bir zemin yapılandırılması için doğru verilerin toplanması ve halihazırda sahada yaşanmış örneklerin analizi gerekmektedir. Şimdi bu konularda tabii ki, Birleşmiş Milletlerin bir uzmanlığı var, direkt ilgilenmesek de dolaylı ilgilendik. Örneğin, tsunami felaketinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ilk koşan ve oradaki insanları, oradaki mağdurlara yardım eden örgüttü. Yerinden edilmesi söz konusu olduğu için uzmanlık alanımızdan tabii ki faydalanılsın istiyoruz ve bu meselenin ortak çözümü için ortak bir anlayışın geliştirilmesini elzem buluyoruz.

Önlemi ve adaptasyon çalışmalarının hem ulusal, hem uluslararası düzeyde kurumlar tarafından desteklenmesi ve ayrı bir finansal kaynağın da aktarılması gerekiyor. BMMYK devletlere devletin izinleriyle ulusal adaptasyon programının uygulanması için yardımcı oluyor. Tabii ki Türkiye'nin de böyle bir ulusal adaptasyon programına iklim mülteciliği konusunu mutlaka alması gerekiyor. Meselelerin plan, program ve çözümünde uluslararası kurumların işbirliğinde olması şart, çünkü Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tek BM örgütü değildir, kalkınma programı olsun, diğer kurumları olsun, Dünya Uluslararası Göç Örgütü, hepsi Birleşmiş Milletler kurumlarıdır. Ortak çabalarla özellikle de Türkiye'de bulunan kurumlarla, sivil toplum

kuruluşlarıyla ortak bir çalışmayla bir ortak akıl oluşturularak, bir hukuki zeminin olması gerektiğine inanıyorum.

Sunumumu sonlandırmadan önce altını çizmek istediğim çok önemli bir nokta var: Medyada çok fazla yer etmedi, ancak geçtiğimiz sene İçişleri Bakanlığı içerisinde Göç ve İltica Bürosu kuruldu ve bu büro Avrupa Birliğine girme sürecinde verilen bir sözün yerine getirilmesi üzerine kuruldu. Bu büro ne yapıyor? İltica konusunda maalesef uzun yıllar herhangi bir kapasite arttırma çalışmamız yapılmamıştı, ama son birkaç yıldır buna hız verildi. Verilen sözlerden birisi bir yasanın yapılması. Bu tabii aslında çok benim üzüntüyle karşıladığım bir şey, yani sırf Avrupa Birliğine gireceğiz diye değil, yıllar önce bunu yapmamız gerekiyordu. Özellikle de 1980 sonrası İran İslam Devriminden sonra çok fazla mülteci geldi, o dönemden beri yapılması gereken bir yasa, ama çok iyi bir yasa yapılıyor ve bir yasa taslağı oluşturuldu. Bu yasa taslağı maalesef hukukçularımızdan çok az ilgi görüyor. Henüz çıkmadan önce hukukçulardan, akademisyenlerden, sivil toplum kuruluşlarından bilgi alışverişi içerisinde yapıyorlar. Çok fazla alışık olmadığımız bir yöntem bu, ama yapılıyor, çok da takdirle karşılıyoruz biz bu durumu. İklimden etkilenen, yani iklim değişikliği sonucunda var olacak bu göç hareketini de belki bu yasa taslağında bulunmasını tartışmaya açabiliriz özellikle de İstanbul Barosu olarak diyerek, hem teşekkür ediyorum, hem de sunumuma son veriyorum.

Av. Hüseyin ÖZBEK- Şimdi soru sormak isteyen arkadaşımız varsa, hangi katılımcıya,

hangi tebliğ sunan arkadaşımıza soracak. Bizim önem verdiğimiz bir komisyonumuz Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu İstanbul gibi yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın çok önemli nüfus yoğunluğunu barındıran bir kentinde bulunan, bu kentteki meslektaşlarımızı kapsayan İstanbul Barosunun Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu elbette yaşadığı kente duyarsız kalmaz. Kentten hareketle ülkeye, ülkeden hareketle dünyaya yönelik bir hukuksal duyarlılık içinde ben tekrar arkadaşlarımıza da çok teşekkür ediyorum.

Ömer KİRİŞ- Sorum da biraz belki buradaki ortamı farklılaştırabilir gibi duruyor, ama durmayacak bence. Alev Hanımla beraber biz daha önce -Tozkoparan Derneği yöneticisiyim ben- İstanbul'da kentsel dönüşümle ilgili, artı Yaşam Platformu olarak üçüncü boğaz köprüsüyle ilgili geçen yıl 26 Aralıkta Kadıköy'de bir miting düzenlendi, o komisyonlar içerisinde görev aldık. Bu konuyu duyduğum için o platform adına ve derneğim adına izlemek adına gönderildim. Ben şunu söylemek istiyorum: Bugün gerçekten özellikle baronun böyle bir şeyi düzenlemesi geçmişte bizim yaklaşık 3 yıldan beri bu platform içerisinde çalışan, uğraşan, kent adına birtakım şeyler yapmaya çalışan insanlar olarak barodan hiç ses duymadık. Bu birtakım şeyleri daha önce Ümit Kocasakal arkadaşımız ve yönetici arkadaşlara, yönetime gelinceye kadar böyle bir hareket görmedik. Ayırmak istemiyorum, ama bu çok güzel bir uğraş, ben önce teşekkür ediyorum. Yani İstanbul'da, Türkiye'nin her tarafında kentsel dönüşüm adına yaşanan gerçekler,

kırsalda derelerin yok edilmeye çalışılması, insanların elinden alınması, sorum şu: Baro bu anlamdaki çalışmalarını sokakta muhalefet olan insanlarla hep beraber kol kola sokakta arayacak mı? Yani bu anlamda panel bazında çok güzel, gerçekten aydınlandım ve bütün konuşmacı arkadaşlarıma, hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Baro gerçekten toplumsal muhalefeti oluşturma adına TMMOB'un yaptığı gibi, diğer sivil toplum örgütlerinin yaptığı gibi büyük bir açıklık içerisinde olan kentsel dönüşüm konusunda kırsalda elindeki dereleri, toprakları kaybetmekte olan insanlar için hukuksal anlamda en büyük eksiklerimiz, en büyük açlığımız, yani biz mühendisten, mimardan çeşitli seminerlerde, çeşitli panellerde kanunların, İmar Kanunlarının içeriğini veya meralarımızı korumanın kanunlarının içeriğini oradaki mimarlar, mühendisler, profesörler bize anlatma yerine baroda bu işin ilmini yutmuş olan insanların burada sessiz ve çaresiz kalan insanlara daha büyük katkı koyma gibi bir düşüncesi var mı?

KAPANIŞ

Av. Hüseyin ÖZBEK- Şimdi bizim baromuzun Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu'nun geçmiş dönemde de etkinlikleri oldu. GDO, genetiği değiştirilmiş organizmalar, yine böyle çarpık sanayileşmenin çevresel etkileri, benzer konularda etkinlikler oldu. Bunların bazıları kitaba dönüştü. Mesela, depremle ilgili bir etkinlik, onun hukuksal ve bilimsel bakışı kitaba dönüştü. Şimdi baronun öncelikle bir meslek örgütü yasayla sınırlı, kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütü, 28 bin üyesi var İstanbul Barosu'nun, Türkiye'nin sayısal anlamda en büyük barosu 78 baro içinde, dünyanın da en büyük barosu sayısal anlamda. Tabii bu nicelik her zaman nitelik anlamına gelmez, ama İstanbul Barosu 1878'de kurulmuştur, 130 yılı aşkın bir mesleki geçmişe sahip. Toplumsal sorumluluğunu, mesleki sorumluluğunu elbette ki yerine getirme çabası içindedir, bu görüşlerini ve duyarlılığını da toplumla, diğer demokratik kitle örgütleriyle paylaşmak durumundadır. Bu tür çalışmalar bundan sonra da sürdürülecektir, bu anlamda onu belirtmek isterim.

Burada şunu da belirtmek isterim, sizin sorunuza da sanıyorum cevap olacaktır: İstanbul Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu içinde HES Çalışma Grubu da vardır. Türkiye'de enerji üretimi elbette ki enerjiye ihtiyaç var, ama bu doğanın tahribi pahasına ülkenin böyle doğasının geri dönülemez bir ölçüde altüst edilmesine ekolojik dengelerin, buna rağmen bir üretim ve üstelik de rant için, parasal böyle

bir saikle yapılan bu ihaleler elbette ki, İstanbul Barosu'nun da duyarlılığı kapsamındadır. Bu konuda da arkadaşlarımız çalışmakta, gerekli hukuki katkıları da vermektedirler.